

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

רבינו יואל טייטלבוים זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

וגאב"ד עיר"ק ירושלים תובב"א

סעודה שלישית פרשת

בא תשי"ג

דרוש התעוררות מוסר לימי השוכבי"ם

- קביעת "יום התענית" ודרשת רבינו, בי"ג אדר ראשון שנת תרח"צ •
- לב יודע מרת נפשו וגשמוקתו לא יתערב זר • עשיית קרבן פסח היתה שמוקה גדולה • המצריים רצו להשתתף במצות קרבן פסח, כדי לבטל הגאולה • פתיחת הדלת בליל פסח: להשריש בלב הבנים שלא למעות בגאולת שוא • במאור עינים: התורה היתה בגלות במצרים, והוצרכו ישראל להוציאה משם • ממפת ארצה למדים שבענין הגאולה אין להתפעל אף מנסים • המתרחק מהקב"ה נאבד לו שכלו • יחידי סגולה השיגו המצות בשרשם גם במצרים • סימני הגאולה: ט"ו ניסן, ביאת אליהו, שופר של משיח • המתקרב לקדושה מתחיל להרגיש שיש לו לב • סגולה לישועה להזכיר בפה נסי יציאת מצרים

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות

להבנת הענין

שנת תש"פ לפ"ק

לשון קדשו - קונטרס קלה

51 מינוט) קלָאָר

יצא לאור ע"י

מערכת לשון קדשו

מאנטריאל קאנאדא - 3040-585-514-1

צענטראלע נומער:

929-522-1515

ארץ ישראל **072-3275205** קאנאדא **438-797-0770** ענגלאנד **0330-350-3110**

צו הערן די רעקארדינג: דרוק #1 פון די הויפט ליסטע, דערנאך דעם נומער פון די קונטרס (135)
איר קענט אויך לאזן הודעות הערות ותיקונים, און מנדב זיין

איר קענט באקומען די קונטרסים סיי וואו אויף די וועלט צו הערן ברבים, במשך ימי השוכבי"ם

רופט און לאזט א מעסעדזש אויף *2

מען קען אויך הערן די רעקארדינגס:

דרוקט נומער 9→6→1

ארץ ישראל **072-333419**

ניו יארק **718-298-4641**

(בא תשי"ג # 313→2→16)

• וְהֵם יַעֲלוּ לְזִכְרוֹן •

הרה"ג משים לילות כימים, יראת ה' היא אוצרו,
הרבין תורה והעמיד תלמידים הרבה, היה דבוק ומקושר
ברביה"ק ובתורתו הק' משחר נעוריו בכל נימי נפשו
הגה"צ ר' שמואל ז"ל מייטלבוים

בן הרה"ח ר' אהרן ז"ל
ר"מ בישיבה תורה ויראה - וראש הכולל "מעוררי השחר"
נפטר ח' שבט תשע"ט לפ"ק

הרה"ח ירא שלם מרבים, כהן שדעתו יפה, כביר המעשים
ורב פעלים להעמיד הדת ולהרבות כבוד שמים

מוה"ר חיים אביגדור ז"ל קאהן

בן הר"ר מרדכי צבי חכהן ז"ל

הוא הגבר אשר עמד בכל כוחותיו לעשות רצון צדיק מרן רביה"ק ז"ע
ועמד בראש הקהלה והמוסדות בעיר מאנטריאל צ"ו
נפטר י' שבט תשע"א לפ"ק

האשה החשובה אשה יראת ה' היא תתהלל
המפורסמת בצניעותה ובמדותיה הנעלות,
זכתה למלאות רצון רבינו בהנהלת "בית רחל"

מרת פרומט ע"ה ב"ר אהרן חכהן ז"ל

אשת הרה"ח ר' שלמה גפן ז"ל

נפטרה ו' שבט תשמ"ח לפ"ק

הרה"ג ירא שמים מרבים, תלמיד חכם מופלג,
כיתת רגלו במסירת נפש לעסוק במצות גמילות חסדים
התנהג בחסידות ובפרישות, דבוק ומקושר לרביה"ק ז"ע

מוה"ר עזריאל יחיאל ז"ל לאווי

בן הר"ר יחזקאל שרגא ז"ל

נפטר ב' שבט תשל"ט לפ"ק

א

קושיות ודיוקים בתחלת הפרשה

קושיא א

בווהר הקדוש מביא לכאן הפסוק אֲשֶׁר יָדְעִי תְרוּעָה, ויש להבין השיבות מזה לכאן ויאמר ה' אֶל מֹשֶׁה בֹּא אֶל פְּרָעָה.

[איתא בווהר הקדוש] (ריש פרשת דף לב:) זה שאמר הכתוב (תהלים פט, טז) אֲשֶׁר יָדְעִי תְרוּעָה ה' בְּאוֹר פְּנֵיהֶּ יְהִלְכוּן. [און] ער פירט אויס על פי דְּרָכוֹ אַנְדֶּרע ענינים אַלץ. (א) אָבער 'דעם פסוק' וויאזוי ס'קומט אָהער [לפרשת בא], שטייט דאָרט נישט קיין ביאור וואָס דאָס זאָל האָבן [שייכות לכאן]. ס'איז טאָקע ענינים נשגבים דאָרט אין זוהר הקדוש, נאָר [יש להבין גם] על פי 'פִּשְׁטוּת', אין 'מדרשו' של רבי שמעון בן יוחאי ליגט דאָך אַלעס דערניצען [גם לדרך הפֿשט], דאָרף מען פאַרשטיין [מה שייך לכאן הפסוק] אֲשֶׁר יָדְעִי תְרוּעָה ה' בְּאוֹר פְּנֵיהֶּ יְהִלְכוּן.

א

קושיא ב

למה דייקא במכת ארבה אמר הכתוב ולמען תספר בְּאוֹר פְּנֵיהֶּ יְהִלְכוּן

(ב) ויאמר ה' אֶל מֹשֶׁה בֹּא אֶל פְּרָעָה כִּי אֲנִי הַכְּבֹדְתִי וְגו', וְלִמְעַן תִּסְפֹּר בְּאוֹר פְּנֵיהֶּ יְהִלְכוּן. [און] פֿלאָגן זיי זיך, פאָרוואָס גראָד ביי דער מַכַּת אַרְבֶּה שטייט וְלִמְעַן תִּסְפֹּר בְּאוֹר פְּנֵיהֶּ יְהִלְכוּן. [ובפרט אז] ער האָט דאָך אים גאָרנישט געזאָגט וואָס די מַכָּה איז.

ב

איך האָב נעכטן נאָכט גערעדט דערפון באריכות*. תוספות² און דער רמב"ן³ ברענגען דאָך, ס'שטייט דאָך דאָרט [ביואל], ס'איז אַ מדרש דאָ אין מדרש רבה (יג, ד), [אז] פון דעם האָט ער געהאַט דעם סימן פון "אַרְבֶּה", ווייל ס'שטייט וְלִמְעַן תִּסְפֹּר בְּאוֹר פְּנֵיהֶּ יְהִלְכוּן, און ביי אַרְבֶּה דאָרטן אין יואל (א, ג) שטייט אויך עָלֶיהָ לִבְנֵיכֶם סִפְרוּ. אָבער פרעגט מען טאָקע, אמת [שכן כתיב ביואל על מַכַּת אַרְבֶּה], אָבער האָ גופא קשיא, פאָרוואָס פונקט ביי דעם שטייט וְלִמְעַן תִּסְפֹּר בְּאוֹר פְּנֵיהֶּ יְהִלְכוּן מער ווי איבעראַל, מער ווי ביי אַלע מכות.

ג

קושיא ב

קושיות ודיוקים בענין קָרְבֵּן פֶּסַח

בפסוק זאת חֲקַת הַפֶּסַח, מביא המדרש את הפסוק לִבְיָדְעִי מִרְתָּ נִפְשׁוֹ וְגו', ושהמצויים רצו לאכול מהקרבת פסח, והשיבו להם וּבְשִׁמְחָתוֹ לֹא יִתְעַרְבּ וְגו'. ויאמר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֹאת חֲקַת הַפֶּסַח, כָּל בֶּן נָכָר לֹא יֵאָכֵל בּוֹ.

^א נדפס בדברי יואל (עמוד רמב קושיא ב), ובחידושי תורה תשי"ג שי"ל לאחרונה מרשימות ר"ש אבערלאנדער ז"ל (עמוד קפ קושיא א, עמוד קפ).

^ב בדעת זקנים לבעלי התוספות (י, ה): מביא מִחָר [אַרְבֶּה בְּגִלְדָּה]. ומשה היאך ידע, והלא לא מצינו שאמר לו הקב"ה מַכַּת הָאֲרֶבֶה. יש לומר שהיו חקוקות על המטה דצ"ך עד"ש באח"ב. וקשה לי, אם כן במכות אחרונות אמאי הוצרך להודיעו. לכן נראה לי דהבין משה המכה מדאמר לו הקב"ה למשה וְלִמְעַן תִּסְפֹּר, ודרך הוא לספר על מַכַּת הָאֲרֶבֶה, שהרי גם במכת הארבה דיאל כתיב עָלֶיהָ לִבְנֵיכֶם סִפְרוּ.

^ג ברמב"ן (י, ב): והנה הודיע הקב"ה עתה למשה מַכַּת הָאֲרֶבֶה, ושיגיד אותה לפרעה, כי מה טעם בֹּא אֶל פְּרָעָה, כי לא יאמר לו כלום. ולא נזכר רק בדברי משה אל פרעה, כי הכתוב קיצר בזה וכו'. – ובאלה שמות רבה (יג, ד) ראיתי, וְלִמְעַן תִּסְפֹּר בְּאוֹר פְּנֵיהֶּ יְהִלְכוּן, הודיעו הקב"ה למשה מה מכה יביא עליהם, וכתב אותה בְּרָמְזוֹ, וְלִמְעַן תִּסְפֹּר בְּאוֹר פְּנֵיהֶּ יְהִלְכוּן, זו מַכַּת הָאֲרֶבֶה, כמה דתימר עָלֶיהָ לִבְנֵיכֶם סִפְרוּ וּבְנֵיכֶם לִבְנֵיהֶם וְגו'.

זאָגט דער מדרש אין מדרש רבה^י, זה שאמר הכתוב לֹב יִדְעַ מֶרֶת נִפְשׁוֹ וּבִשְׁמִחָתוֹ לֹא יִתְעַרֵּב זֶר. זאָגט ער, ווען אידן האָבן געגעסן דעם קרבן פסח, זענען צוגעקומען די מַצְרִיִּים, זיי האָבן געזאָגט "אונז וויל מיר אויך עסן פונעם פסח", האָט הקדוש ברוך הוא געזאָגט וּבִשְׁמִחָתוֹ לֹא יִתְעַרֵּב זֶר, כדלקמן].

ער ברענגט דאָרט אַסאַך פֿשְׁטִים אין דעם לֹב יִדְעַ [מֶרֶת נִפְשׁוֹ], און צום סוף קומט ער אויס צו דעם פֿשֵׁט, דער מדרש רבה, [שהפסוק] מְדַבֵּר בִּישְׂרָאֵל, לֹב יִדְעַ מֶרֶת נִפְשׁוֹ, זיי זענען געווען 'דערביטערט' פונעם גלות, און פון שעבוד מצרים, און ווען ס'איז געקומען דער זמן הַגָּאוּלָּה האָבן זיי זיך געזעצט עסן דעם קרבן פסח, זענען צוגעקומען די מַצְרִיִּים [ואמרן] זיי ווילן אויך 'מיטעסן', האָט הקדוש ברוך הוא געזאָגט וּבִשְׁמִחָתוֹ לֹא יִתְעַרֵּב זֶר, כָּל בֶּן נֹכַר לֹא יֵאכַל בּוֹ.

ד

ויש להבין למה הוצרכו לחרץ להם משום וּבִשְׁמִחָתוֹ לֹא יִתְעַרֵּב זֶר, והלא בלא"ה כל ערל וכל בן נכר לא יאכל בקרבן פסח (ג) לכאורה ווי קומט דאָס עפעס אָהער צום קרבן פסח [פסוק וּבִשְׁמִחָתוֹ לֹא יִתְעַרֵּב זֶר]. וואָס דאָרף מען עפעס זאָגן [אז] זיי האָבן 'פאַרדעם' נישט געגעסן, פאַרדעם האָט מען נישט געגעבן [להמצריים כדי שלא יתערבב זר בשמחתו, והלא אף בישראל] ס'שטייט דאָךְ (יב, מח) וְכָל "עָרֵל" לֹא יֵאכַל בּוֹ, [און] זיי זענען דאָךְ געווען "עָרֵלִים".

[ובאמת] אפילו א "איד" אַז ער איז [א מוֹמֵר] שטייט דאָךְ אויך [שנוהג בו פסול דבן נכר מלבד הפסול דערלה], ווי מ'טייטשט [באונקלס על הפסוק כָּל בֶּן נֹכַר לֹא יֵאכַל בּוֹ] כָּל בֶּר יִשְׂרָאֵל דִּישְׁתַּמְד [לֹא יָכוֹל בִּיה], טאַמער חלילה איז מען א "מומר" אָדער כדומה, טאַךְ דאָךְ נישט עסן [אפילו במהול]. און אַזוי כמה הלכות [מעכבים באכילת פסח], אפילו מילת בנו ומילת עבדיו איז דאָךְ מַעֲכֵב סיי ווי סיי [מכילתא כאן, פסקא טו], [ולמה נצרך לטעם וּבִשְׁמִחָתוֹ לֹא יִתְעַרֵּב זֶר].

ה

קושיא ד

למה נקרא מצות קרבן פסח בשם "שְׂמִיחָה", והלא השמחה היה הגאולה, והקרבן פסח היה רק "מִצְוָה" ככל המצות (ד) דערנאָךְ [יש להבין] וואָס איז די שְׂמִיחָה [שאמר "וּבִשְׁמִיחָתוֹ לֹא יִתְעַרֵּב זֶר"], ס'איז דאָךְ נאָר א "מִצְוָה" [אכילת הפסח]. די "שְׂמִיחָה" איז געווען די "גאולה" [בעצם], אָבער דאָס עסן דעם קרבן פסח, איז דאָךְ א "מִצְוָה" פאַר'ן באַשעפער ווי אַלע מִצְוֹת. וואָס טייטש "וּבִשְׁמִיחָתוֹ לֹא יִתְעַרֵּב זֶר."

י

קושיא ה

מה נשתנה עתה שהמצריים רצו לאכול מן הפסח, והלא אכילת הצאן היה מעולם תועבה למצרים (ה) און דערנאָךְ, פאַרוואָס האָבן זיי עפעס געוואָלט עסן קרבן פסח. [והלא] פריער האָט מען געזאָגט (וואר א, ח, כב) הֵן נִזְבַּח אֶת תּוֹעֲבַת מִצְרַיִם לְעֵינֵיהֶם וְלֹא יִסְקָלְנוּ, זיי

^י בשמות רבה (יט, א): זאת חקת הפסח, זה שאמר הכתוב (משלי יד, י) לֹב יִדְעַ מֶרֶת נִפְשׁוֹ וּבִשְׁמִיחָתוֹ לֹא יִתְעַרֵּב זֶר. מהו כן, אלא כשם שְׂהֵלַב מרגיש בצרה שהוא מצר, כן כשאדם שִׂמַּח הלב שִׂמַּח תחלה, שנאמר לֹב יִדְעַ מֶרֶת נִפְשׁוֹ. וכן דוד אמר (תהלים לח, יא) לִבִּי סִתְּרוּחַר עֲזָבְנִי כִחִי, ובשמחתי לִבִּי שִׂמַּח תחלה, שנאמר (שם טז, ט) לִבִּי שִׂמַּח לִבִּי וְיָגֵל כְּבוֹדִי. וכן הוא אומר (איכה א, כב) כִּי רַבּוֹת אֲנִיחָתִי וְלִבִּי דָוִי, ולעיתיד לבא מביא הקב"ה כל האיברים ואינו מנחם תחלה אלא הלב, שנאמר (הושע ב, טז) וְדִבַּרְתִּי עַל לִבָּהּ. דבר אחר, לֹב יִדְעַ מֶרֶת נִפְשׁוֹ, אלו ישראל שהיו נתונים במצרים בשעבוד, וכיון שבאו לצאת וגזר עליהן הקב"ה לעשות פסח, באו המִצְרַיִם לאכול עמהם, אמר להם האלקים, חס ושלום, כָּל בֶּן נֹכַר לֹא יֵאכַל בּוֹ, הוי לֹב יִדְעַ מֶרֶת נִפְשׁוֹ וּבִשְׁמִיחָתוֹ לֹא יִתְעַרֵּב זֶר.

האָבן דאָך גיווען פאַרשטיינערט אויף דעם וואָס האָט גע'ש'ט'ן דעם קרבן פסח, [וועתה כבר רצו לאכול מזה].

טאָקע אין מדרש שטייט דאָך ארויס¹, אז זייער אָפגאָט האָט געהייסן "טָלָה", [דמזל טלה שבכוכבים הוא] מזל של מצרים. און טאָקע זיי האָבן געדינט צו דעם [מזל טלה], און דאָס איז געווען קשה להם יותר מהכל, דעם וואָס מ'האָט דעם קרבן פסח גע'ש'ט'ן און די ביינער אוועק געוואָרפן, דאָס איז געווען קשה להם יותר מהכל. זיי זענען דאָך געווען אַ גרויסער געגנער [לאכילת צאן, וכדכתוב] (מקץ מג, לב-לד. ויגשמו, לד) כי לא יוכלו המצרים לאכל וגו' כי תועבה הוא למצרים כל רעה צאן. פלוצים זענען זיי געוואָרן [רוצים בוה].

ס'איז דאָך גאָר געווען אַ גאַנץ 'מסירת נפש' [מה ששחטו הצאן לעיניהם], מ'האָט דאָס גאָרנישט געקענט טון [בפעם אחרת] פאר זיי אין די אויגן, אַן אנדערער אויך נישט, מ'האָט דאָך אים גיווען פאַרשטיינערט [מי שעושה זאת]. [און] פלוצים האָבן זיי גאָר אַליין אויך געוואָלט עסן דעם פסח? ס'איז דאָך עפעס נישט צו פאַרשטיין.

ז

ער דער יפה תואר (על המדרש רבה כאן) פלאָגט זיך דערויף טאָקע, אויף די אַלע קשיות. ער פלאָגט זיך, ענטפערט ער מיט דחוקים.

ח

קושיא ו

עוד במדרש רבה: כל בן נָכַר לֹא יֹאכֵל בו, לקיים מה שנאמר מִגִּיד דְּבָרָיו לְעֵקֶב חָקִיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל, שלא יגלו סודות התורה למצרים, וצ"ב מה שייך זה לענין הקרבן פסח

נאָך שטייט אין מדרש¹, כָּל בֶּן נֹכֶר לֹא יֹאכֵל בו, - אין מדרש רבה, - לקיים מה שנאמר (תהלים קמו, יט-כ) מִגִּיד דְּבָרָיו לְעֵקֶב חָקִיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל, לֹא עָשָׂה כֵּן לְכָל גּוֹי, הקדוש ברוך הוא האָט געזאָגט, מ'זאָל זיי נישט איבערגעבן מִסְתֹּרִין של ישראל, די סודות פון אידן, די תורה הקדושה. איבערדעם כָּל בֶּן נֹכֶר לֹא יֹאכֵל בו.

¹ בשמות רבה (טו, א): משכו וקחו לכם צאן (יב, כא), הדא הוא דכתיב (תהלים צז, ז) יבשו כל עבדי פֶסֶל. בשעה שאמר הקב"ה למשה לשחוט הפסח, אמר לו משה, רבון העולם הדבר הזה היאך אני יכול לעשות, אי אתה יודע שהצאן אלהיהן של מצרים הן, שנאמר הן נִזְבַּח אֶת תֹּעֲבַת מִצְרַיִם לְעֵינֵיהֶם וְלֹא יִסְקָלְנוּ. אמר לו הקב"ה, חייך שהצאן אלהיהן של מצרים הן, שנאמר הן נִזְבַּח אֶת תֹּעֲבַת מִצְרַיִם לְעֵינֵיהֶם, שאודיע להם שאין אלהיהם כלום. וכן מצינו שעשה, שבאותו הלילה הכה בכוריהם של מצרים ובו בלילה שחטו ישראל פסחיהן ואכלו, והיו המצרים רואים בכוריהם הרוגים ואלהיהן שחוטין, ולא היו יכולין לעשות כלום, שנאמר (מסעי לג, ד) וּמִצְרַיִם מִקְבְּרִים אֶת אֲשֶׁר הָפָה ה' בָּהֶם כֹּל בְּכוֹר וּבִאֱלֹהֵיהֶם עָשָׂה ה' שְׁפָטִים, הוי יבשו כל עבדי פֶסֶל.

ובזהר הקדוש (כא דף מא): וכד אכלין להאי פסח, לא חזוהא כל האי דעבדו לון במצרים, בההוא גלותא ובההוא שעבדוהא. מה כתיב, וְעַצֵּם לֹא תִשְׁבְּרוּ בו, לא חזוהא ביה קלנא, ובכל אינון טעון דמצראי. דהא גרמין הוו רמאן בשוקא [שהרי העצמות היו מושלכים בשוק], ואתו כלבי והוו גרין לון מאתר לאתר, ודא קשאי לון מכלא, דהא גרמי אינון תקונא דגופא, ודמי לגונא חזרא, וישאל לון בשוקא אורח קלנא, ועל דא כתיב וְעַצֵּם לֹא תִשְׁבְּרוּ בו, אתון לא תשברון, אכל כלבי הוו אתיין ומתברין ליה. תו, מצראי הוו אתיין לבתר, והוו חמאן אינון גרמי דהוו נטלי כלבי מאתר לאתר, ומדקן לון [ושוברים אותם], והוו מצראי טמני לון גו עפרא, בגין כלבי דלא ישפחון לון, ודא איהו בטולה דעבודת כוכבים ומזלות, יתיר, מסטרא דלהון. ובדא קודשא בריך הוא אסתלק ביקריה, ואתפסיין כל חילין אחרנין, דהא ברין אתפסיין יתיר, כד בטילו אשתכח מסטרא דלהון, ועל דא ישאל לא מבטלי לון, דכתיב וְעַצֵּם לֹא תִשְׁבְּרוּ בו.

¹ בשמות רבה (טו, א): כל בן נָכַר לֹא יֹאכֵל בו, לקיים מה שנאמר מִגִּיד דְּבָרָיו לְעֵקֶב חָקִיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל, אמר להם הקב"ה, אומה אחרת אל יתערבו בו ואל ידעו מִסְתֹּרִיו, אלא אתם לעצמכם.

(ו) איז אויכעט עפעס אַ פלא. זיי האָבן געוואָלט עסן דעם פסח [ולא הורשו], אָבער ווי קומט אַהער מַסְתוּרִין, ווי קומט די תּוֹרָה הַקְדוּשָׁה צו דעם, דער מַגִּיד דְּבָרָיו לִיעֲקֹב חֲקִיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל.

ט

נאָר אין פֿשטות קאָן מען זאָגן אויף דעם רַמְזִים, אַלעס צו דערנענטערן לפי פשוטן של דברים.

י

קושיא ז

להבין מה שנאמר על שעבוד מצרים הלשון "לב" יודע מרת נפשו, והלא העבירו מצרים את בני ישראל בעבודה קשה המושבת את "כל הגוף", וגם היה העבודה בשדה באופן גלוי ומפורסם, ולמה מכונה זה על שם "הלב"

לעולם דאָ איז לב יודע מרת נפשו.

(ז) [ויש להבין] לכאורה וואָס איז דער "לב" יודע.

[דבשלמא] אַ זאָך וואָס מ'ווייסט נישט 'קיינער', וואָס ס'איז תלוי בלב, [ועל זה אמרו] (בראשית רבה סה, יב) אין אדם יודע מה בלב חבירו, ס'איז תלוי במחשבת הלב, איז עס פאַרשלאָסן, איז "לב" יודע מרת נפשו, יעדער שפירט 'זיינע' [אייגענע] צרות.

אָבער "דאָס" [מרירות נפש ישראל במצרים], איז דאָך געווען "אָפּען".

ס'איז געווען [בגלוי] 'וַיִּמְרְרוּ' אַת חֵיֵיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בַּחֲמֹר וּבִלְבָּנִים וּבְכָל עֲבֹדָה 'בַּשָּׂדֶה' (שמות א, יד), זיי זענען דאָך געווען אונטערדרוקט מיט כל מיני עינויים, וַיִּרְעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרִים וַיַּעֲנוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה (כי תבוא כו, 1), אָפּענע זאָכן.

[וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל] בַּפֶּרֶךְ (שמות שם, יג), [ופירש"י] עבודה [קשה] הַמְּפֹרֶכֶת וּמִשְׁבֶּרֶת אֶת "הגוף". אפילו ס'האָט זיך אָנגעהויבן בַּפֶּה רָךְ, אָבער צום סוף איז דאָך שוין געווען בַּפֶּרֶךְ, עבודה הַמִּשְׁבֶּרֶת אֶת "הגוף".

איז דאָך נישט נאָר דוקא "לב" יודע.

יא

דער מדרש (דלעיל אות ג, כמובא בהערה ד) זאָגט טאַקע, [ווייל] אַלדינגס שפירט פריער דאָס "הארץ".

[כשהוא מַצַּר כתיב] כִּי רַבּוֹת אֲנַחְתִּי "וּלְבִי" דָּוִי (איכה א, כב).

און ווידער שְׂמֹחָה איז אויך פריער דאָס הארץ, [דכתיב] שְׂמַח לְבִי (תהלים טז, ט).

[וכן לעתיד] די נַחְמָה וועט זיין ["בִּלְבָב", אָנְכִין מִפְתִּיחַ וּדְבָרֹתַי עַל "לְבָבָה", שטייט אין פסוק (הושע ב, טז). – רעכנט ער אויס [במדרש כמה פסוקים].

אָבער קודם, אָבער "דאָ אין מצרים" איז דאָך געווען "אָפּען" געווען.

[און] מ'האָט צובראָכן טאַקע דעם "גאַנצן גוף". [ולמה נאמר "לב" יודע מרת נפשו].

¹ כמבואר בגמרא סוטה (יא:): וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל "בַּפֶּרֶךְ", רבי אלעזר אמר בַּפֶּה רָךְ [פירש"י: משכום דברבים ובשכר עד שהרגילים לעבודה], רבי שמואל בר נחמני אמר בַּפֶּרֶךְ [בשכרון גוף ומתנים, וחזקה]. וַיִּמְרְרוּ אֶת חֵיֵיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בַּחֲמֹר וּבִלְבָּנִים וגו', אמר רבא בתחילה בַּחֲמֹר וּבִלְבָּנִים, ולבסוף וּבְכָל עֲבֹדָה קָשָׁה. אַתְּ כָּל עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָּהֶם "בַּפֶּרֶךְ", אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן שהיו מחליפין מלאכת אנשים לנשים ומלאכת נשים לאנשים, ולמאן דאמר נמי התם בפה רך הכא ודאי בפריכה. [פירש"י: ולמאן דאמר בפרך קמא בפה רך, האי בפרך בתרא ודאי פריכה היא, דהכתיב וַיִּמְרְרוּ].

יב

קושיא ח - מתוך הדרוש

(ח) [להלן בפרשה (יב, מב): ליל שְׁמֵרִים הוא לֵה' לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, הוא חֲלִילָה הָזֶה לֵה', שְׁמֵרִים לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדוֹרוֹתָם. ופירש"י (יב, מב): ליל שְׁמֵרִים. שהיה הקב"ה שומר ומצפה לו, לקיים הבטחתו להוציאם מארץ מצרים. הוא חֲלִילָה הָזֶה לֵה'. הוא חֲלִילָה שאמר לאברהם כלילה הָזֶה אני גואל את בניך. שְׁמֵרִים לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדוֹרוֹתָם. מְשָׁמֵר ובא מן המזיקין, כענין שנאמר (יב, כג) וְלֹא יִתֵּן הַמִּשְׁחִית וְגו'. - ויש להבין מה שְׁמֵשֶׁנָּה רש"י פירושו, דברישיא אצל הקב"ה מפרש דחיבת שְׁמֵרִים הוא מלשון שומר "ומצפה", ובסיפא אצל ישראל מפרשו מלשון שמירה כפשוטו. והלא גם בסיפא היה יכול לפרשו מלשון המתנה וצפיה כברישיא, שבני ישראל ממתנין ומצפים על הלילה הזה שבו תהיה הגאולה].

(הקושיא בדברי רבינו באות קג)

יג

קושיא ט - מתוך הדרוש

(ט) [ובמדרש רבה (יה, ב) איתא, מה ראה לומר ליל שְׁמֵרִים, שבו עשה גְּדוּלָּה לְצַדִּיקִים, כשם שעשה לישראל במצרים, ובו הציל לחזקתו, ובו הציל לחנניה וחביריו, ובו הציל לדניאל מגוב אריות, ובו משיח ואלהיו מתגדלין, שנאמר (ישע' כא, יב) אֶמֶר שֹׁמֵר אֶתָּה בָּקֶר וְגַם לַיְלָה. משל לאשה שהיתה מצפה לבעלה שפירש למדינת הים, אמר לה יהא סימן הזה בידך, בעת שתראי אותו סימן דעו שאני בא, ואני קרוב לבא. כך ישראל מצפין משעמדה אדום, אמר הקב"ה הסימן הזה יהיה בידכם, ביום שעשיתי לכם תשועה ובאותו לילה, הָיוּ יוֹדְעִים שאני גואלכם, ואם לאו אל תאמינו, שלא קרבה העת, שנאמר (ישע' ס, כב) אֲנִי ה' בְּעֵתָהּ אֲחִישְׁנָה.

והוא פלא דמשמע שהגאולה אי אפשר שתהיה אלא בליל פסח, והלא גם בכל השנה אומרים "אחכה לו בכל יום שיבוא", ומשיח עצמו אמר "היום" אם בקולו תשמעו. וכעין זה הקשה הטורי אבן (ראש השנה יא). על מה שאמרו בגמרא (שם) בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל, דהלא במקום אחר אמרו (עירובין מג). האומר הריני גזיר ביום שכן דוד בא בא, הרי אסור לשנות יין בכל ימות החול, שמא יבוא בן דוד. והוא ז"ל מתרין דיש חילוק בזה בין אם הגאולה הוא בעתה או בבחינת אחישנה, אבל דברי המדרש אלו אי אפשר לתרץ כך, שהרי קבע זאת "לסימן" המובהק בענין הגאולה, ושם יהיה ביום אחר "אל תאמינו", ומוכח שאי אפשר להיות הגאולה ביום אחר. וזה קשה מאוד, וכאמור].

(הקושיא בדברי רבינו באות סב)

יד

קושיא י - מתוך הדרוש

(י) [בסוף הסדרה בפרשת "קדש" (יג, ד-ה): וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם זָכוּר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יִצְאֲתֶם מִמִּצְרַיִם וְגו'. הַיּוֹם אַתֶּם יִצְאִים בְּחֶדְשׁ הָאָבִיב. ראוי להבין דמתחיל בלשון עֶבֶר, אֲשֶׁר "יִצְאֲתֶם", וסיים בלשון הָזֶה, הַיּוֹם אַתֶּם "יִצְאִים".]

(הקושיא בדברי רבינו באות ע)

טו

קושיא יא - מתוך הדרוש

(יא) [גם קשה הלשון "הַיּוֹם" אַתֶּם יִצְאִים בְּחֶדְשׁ הָאָבִיב, דהאיך אומרים לשון כזה בשאר ימות השנה כשאנו עומד בחודש האביב].

(הקושיא בדברי רבינו באות עא)

טז

קושיא יב - מתוך הדרוש

(יב) [ובכלל קשה לפי פשוטו דכל הפסוק הזה של הַיּוֹם אַתֶּם יִצְאִים בְּחֶדְשׁ הָאָבִיב הוא מיותר, דהיה לו לכוללו בקצרה בפסוק הקודם, ולכתוב "זָכוּר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יִצְאֲתֶם מִמִּצְרַיִם בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב".]

(הקושיא בדברי רבינו באות עב)

ישוב הקושיות בענין קרבן פסח

עם דברי התעוררות לימי השובבי"ם

הקדמה לישוב קושיא ז

אף שפשוט ענין "גלות מצרים" הוא שעבוד "הגוף", אבל בפנימיות הדברים היינו גלות "הנפש" וגלות "הדעת". וכן בכל גלות, העיקר הוא גלות "הנפש"

אָבער דאָס ענין דערפון.

ס'איז דאָך ידוע, דאָס גלות מצרים, מילא אין 'פֿשטות' איז געווען דער שעבוד [הגוף] בַּחֲמֶר וּבִלְבָּנִים, אָבער אין 'פֿנימיות' איז געווען דער דַּעַת אין גלות, דאָס נֶפֶשׁ איז געווען אין גלות, זיי זענען אַריינגעפֿאַלן אין די שערי טומאה. יעדעס גלות איז אַזוי, אַזוי ווי ס'איז ידוע אין ספרים הקדושים, אַז דער עיקר איז דאָס פֿנימיות, דאָס רוחניות, [דער] גִּלּוּת הַנֶּפֶשׁ.

און דאָס גייט אַריבער [מן גלות הנפש] אויפֿן גִּלּוּת הַגּוּף וואָס מ'זעט אָן פֿון 'אויסענווייניג'. אָבער דער עיקר איז דאָס פֿנימיות, מיט דעם הייבט זיך עס אָן.

יח

סגולת ימי השובבי"ם - לעורך זמן הקריאה

ימים אלו מסוגלים לעורך מה שהיה במצרים גודל הכנעת כחות הטומאה נגד כחות הקדושה

איבערדעם זענען די טעג זענען דאָך [מסוגל], דאָס איז דאָך די ימי השובבי"ם, די טעג ווען אידן זענען אַרויס פֿון מצרים, [והיה אַז] בירור הניצוצות. אידן זענען אַרויס פֿונעם גלות.

דאָס איז 'די' טעג וואָס הקדוש ברוך הוא האָט זיך מְרַחֵם געווען אויף אידן, מ'איז אַרויסגעגאַנגען פֿונעם שַׁעֲבֹד הַקָּשָׁה, מִפְּנֵי הַבְּרֹזֶל מִמִּצְרַיִם (ואתחנן ד, כ), פֿון די כוחות הטומאה וואָס האָט אויף זיי מוֹשֵׁל געווען.

דער בורא כל עולמים האָט אַרויסגענומען אידן פֿון די כוחות הטומאה, און אידן האָבן זיך מתגבר געווען עַל יָצָרָם, זיי האָבן זיך מִדְּבֶק געווען אין דער "קדושה", זיי זענען אַרויס מִבִּירָא עֲמִיקָתָא לְאַיְגָרָא רָמָא.

דעם זענען די טעג וואָס דער בורא כל עולמים האָט געשיקט די אֱלֹעֵ שְׁלֹחִים, משה ואהרן, מיטן כח הקדושה. זיי האָבן מִכְנִיעַ געווען די כוחות הטומאה פֿון מצרים וְכַת דִּילָהּ.

יט

כי בגלות מצרים היו ישראל נתונים תחת שרשי כחות הטומאה, והשר של מצרים היה המלאך דומה שאח"כ הכניעו אותו מלחיות שָׁרָם, ונתמנה על נשמות המתים

דער מדרש זאָגט דאָך גאָר, וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים (יב, יב), זאָגט ער, דער 'רעכטער מלאך' [רע, ששמן] "דומה" [הממונה על המיתה ועל הגיהנם], איז געווען דער שר של מצרים ביז דעמאָלטס. און נאָכדעם האָט מען אים מעביר געווען פֿון "מצרים", האָט מען אים געטון [=געלייגט] אויף די "גיהנם", און ער איז געוואָרן דער

^ח ועיין באורך בס"ג תצא תשי"ג (לשור"ק קטו, ח-ד), בשם הבאר מים חיים (סוף פרשת תצא).

^ט בוורה הק' (שמות יח): אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּשַׁעֲרֵי שְׂאֵמֶר מִשֶּׁה (יב, יב) וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים, הִלֵּךְ דּוֹמָה שְׁרֵי שֶׁל מִצְרַיִם ד' מֵאוֹת פְּרָסָה. אָמַר לִיה קוֹדֶשָׁא בְּרִיךְ הוּא, גִּזְרָה נִגְזְרָה לְפָנֵי, דְּכַתִּיב (ישעי' כד, כא) יִפְקֹד ה' עַל צָבָא הַמְּרוֹם וְגו'. בְּאוֹתָהּ שַׁעָה נִטְלָה הַשְּׂרָרָה מִמֶּנּוּ, וְנִתְמַנָּה דּוֹמָה שְׁרֵי שֶׁל גִּיהֶנֶם, לִידוֹן שָׁם נִפְשׁוֹת הַרְשָׁעִים.

"מִלְאָף הַמִּנּוֹת", אַזוּי שְׂטִיט אין מדרש. הָאָט מען [אים] אַריבערגעפֿירט [פון "מצרים"], צי וויאָזוי ס'איז געווען, מ'הָאָט [אים] מַכְנִיעַ געווען. אָבער ביז דעמאָלטס איז 'ער' געווען דער שר של מצרים. דאָס איז דאָך דער רעכטער ס"מ, וואָס דאָרטן זענען דאָך די שְׂרָשֵׁי כוחות הטומאה. 'ער' איז געווען פריער דער שר של מצרים.

כ

וואָפּ שהיו שם בגלות תחת כוכב הטומאה, ומבלי תורה הקדושה, עוירם הש"ת בחשפעת כח הקדושה והשפלת כוחות הטומאה

און דאָרטן זענען אידן געווען אין גלות מצרים, [בו בזמן וואָס] מ'הָאָט נאָכנישט געהאָט קיין תורה הקדושה. נאָר יְחִידֵי סְגוּלָה וואָס זיי האָבן געלערנט די תורה הקדושה, זיי האָבן זיי משיג געווען [את המצות] בְּשִׂרָשָׁם^א. און דער בורא עולם האָט געהאַלפֿן, מיט אַזאַ גרויסן הַשְׁפָּעַת כֹּחַ הַקִּדְשָׁה, אידן זענען דערנאָך ניצול געוואָרן און זענען אַרויסגעקומען פון דאָרטן, ס'הָאָט זיך אָפּגעשפּילט די אַלע זמנים פון די מְכוּת נִפְלְאוֹת, ס'איז געווען הַשְׁפָּלַת כֹּחוֹת הַטּוּמְאָה, און אידן זענען צוביסלעך אַרויס [מכח הטומאה], ביז ס'איז געווען די גאולה, ביי די גאולה זענען זיי אַרויס פון דאָרטן, און מ'איז צוגעקומען צו קבלת התורה.

כא

ולכן אלו הימים מסוגלים לתיקון חטא זה, שהוא שורש כח הטומאה בכל אדם. ולהמשיך כח הקדושה גם עתה, לעורר שיתקיים הכתוב כימי צאתך ממצרים אראנו נפלאות

איבערדעם אין די אַלע טעג איז דאָס התעוררות הזמנים וואָס ס'איז מסוגל לתיקון חטא הידוע, וואָס דאָס איז דער שורש. דער שורש פון די כוחות הטומאה הייבט זיך אָן ביי אַ מענטש, נאָך אין די יָמֵי הַנְּעוּרִים, [פון] וואָס מ'ווערט נכשל אין יד' חטאים. און חלילה אַז מ'פֿאַררעכט נישט, אַז מ'איז נישט מְתַקֵּן, איבערדעם איז דאָך דאָס די שְׂרָשֵׁי כוחות הטומאה, [און] דעס וואָס ס'איז ממשיך דאָס גלות.

כב

איבערדעם די טעג זענען מסוגל [צו] ממשיך זיין דעם גרויסן כח [הקדושה] וואָס דער בורא עולם האָט דעמאָלטס געטון פֿאַר אידן, [שגם בסוף גלות האחרון יהיה כן לעתיד, וכדכתיב] (מִיכָה ז, טו) כִּימֵי צֵאתְךָ מִמִּצְרַיִם אֲרָאנוּ נִפְלְאוֹת. איבערדעם זענען די טעג זענען מסוגל אויף דעם תיקון. אַז מ'הָאָט די זְכִיָּה, מ'איז זיך מִדְּבֵק אין דעם כח הקדושה, בתורה, ובתפילה, ובתשובה, ובמצות ומעשים טובים, אַז מ'הָאָט די זכיה די טעג זיך מדבק צו זיין [בכח הקדושה], קען מען מוציא זיין וואָס מ'הָאָט מִפְּזֵר געווען.

^א עיין בזהר הקדוש (ח"ג דף רפז:): אַהֲעָטֵף רַבִּי שְׁמֵעוֹן, וְיִתִּיב. פֿתַח וְאָמַר, לֹא הִמָּתִים יִהְלְלוּ קָה וְלֹא כָל יְרֵדֵי דְמוּהָ (תהלים קט"ו), לֹא הִמָּתִים יִהְלְלוּ קָה, הִכִּי הוּא יִדְאִי, אֵינּוּן דְּאֶקְרוּן מִתִּים, דְּהָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא חֵי אֶקְרִי, וְהוּא שְׂאֵרֵי בֵּין אֵינּוּן דְּאֶקְרוּן חֵיִים, וְלֹא עִם אֵינּוּן דְּאֶקְרוּן מִתִּים. וְסוּפִיָּה דְּקָרָא כְּתִיב, וְלֹא כָל יְרֵדֵי "דְּמוּהָ", וְכָל אֵינּוּן דְּנִחְתִּין לְדְּמוּהָ, בְּגִיָּהֶם יִשְׁתַּאֲרוּן. שְׂאֵנִי אֵינּוּן דְּאֶקְרוּן חֵיִים, דְּהָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא פְּעִי בִּיקְרִיחוּן. וְעֵינִן בְּתַחֲנוּמָא (כִּי תִשָּׂא, ג) שֶׁהֶעֱלָה טוֹרְנוֹסְרוּפּוֹס אֶת אַבּוּי מַקְבְּרוּ עַל יְדֵי כִישּׁוּף וְאִמְרוּ לוֹ כֹּל יְמוֹת הַשְּׁבַת אֲנוּ נְרוּוִין [בְּגִיָּהֶם], וּבִשְׁבַת אֲנוּ נֹחִין, וּבְמוֹצָאֵי הַשְּׁבַת עַד שֶׁהִסְדֵּרִים נִשְׁלָמִים, וְכִשְׁהִסְדֵּרִים נִשְׁלָמִים מִלֵּאךְ שְׁמוּ דְּמוּהָ שֶׁהוּא מְמוּנָה עַל הַנִּשְׁמוֹת, בֹּא וְנוֹטֵל נִשְׁמַתָּה שֶׁל אוֹתָם אֲנִשִּׁים וּמְקַלְעֵן לֵארוּץ. וּבְגִמְרָא סְנַהֲדִין (צד): אוֹתוֹ מִלֵּאךְ הַמְּמוּנָה עַל הָרוּחוֹת, דְּמוּהָ שְׁמוּ. וְעֵינִן בְּרִשְׁ"י בְּרִכּוֹת (יח: ד"ה דְּלֵמָא

דְּמוּהָ), דְּהוּא מִלֵּאךְ הַמְּמוּנָה עַל הַמִּתִּים. ^א עיין באוהב ישראל (ליקוטים חרדיש פֿרשׁת לך לך, ד"ה מה שהקשו), שהשיגו התורה בשורשו דרך האברים.

איבערדעם אַז מ'איז זוכה זיך מדבק צו זיין אין דער כח הקדושה, דאָס ברענגט דאָס התקרבות הגאולה. אַזוי ווי ס'איז ידוע אין ספרים, אַז דאָס הייסט שוין קיבוץ גלויות, קיבוץ נדחים. איבערדעם זענען דאָס די כוחות, איבערדעם זענען די טעג וואָס זענען צו דעם מסוגל.

כג

ישוב קושיא ז

ענין שמירת הקדושה, שורשו הוא "בלב", בהמשכות והרהורים התלולים בממנוניות שבלב, שהוא בחינת "לב" יודע מֶרֶת נִפְשׁוֹ

דער אמת, דאָס ווייסט דאָך קיינער נישט, קיינער ווייסט נישט, דאָס ווייסט קיינער נישט וואָס טוט זיך אין פֿנימיות [הלב]. נאָר יעדערער 'ביי זיך', איז לב יודע מֶרֶת נִפְשׁוֹ, יעדער שפירט דאָך 'ביי זיך'. ער ווייסט דאָך ווי ווייט ער איז משוקע מיט מַחֲשָׁבוֹת און הֶרְהוּרִים, מיט די מחשבה שבלב, [און] ווי ווייט ער איז מושל ברוחו אויף די מחשבות, אַז מ'זאָל חלילה נישט נכשל ווערן, [וכמו שדרשו (עבודה זרה כ:)] בפסוק וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דְּבָר רָע (כי תצא כג, י) שלא יהרהר אדם ביום חלילה ולא יבא לידי טומאה בלילה. מיט דעם הייבט זיך אָן, דער שורש איז בָּלב, בחינת עֵין רֹאֶה וְלֵב חוֹמֵד, וואָס דאָס חלילה דאָס ברענגט ווייטער [לידי מעשה]².

בָּלב [הוא השורש], די הרגשה איז בָּלב.

איבערדעם איז נאָר "לב" יודע מֶרֶת נִפְשׁוֹ.

כד

וזה היה העבודה גם במצרים, להיות נשמרים בקדושה, ולכן נאמר על זה לשון הפסוק "לב" יודע מֶרֶת נִפְשׁוֹ

דאָס איז געווען די עבודה פון אידן אין "מצרים".

אין דער אָמֶת אַרִיין, ווען זיי זענען [נאָך] געווען אין די גרויסע כוחות הטומאה, האָבן זיי אויך אַסאַך אויפגעטוהן, זיי זענען געווען גְדוּרִים בְּעֵרִיּוֹת דער 'גאַנצער כלל ישראל'.

דאָס איז דאָך פון די דברים המופלאים, אַז דאָס איז דורכגעגאַנגען אין אַזאַ מקום טומאה, און כלל ישראל, אָן אַ כח התורה, זענען 'אַלע' געווען גְדוּרִים בְּעֵרִיּוֹת. אָבער אַף עַל פִּי כֵן, [הלא גם במלחמת מִדְּיָן אמרו] (שבת סד.) מידי עבירה יצאנו מידי הרהור לא יצאנו (שבת סד.), איבערהויפט אין 'מִצְרַיִם' [מקום ערות הארץ].

ממילא איז געווען "לב" יודע מֶרֶת נִפְשׁוֹ, אידן זענען געווען צובראָכן, ווען זיי האָבן אָנגעהויבן צו שפירן אַבִּיסל די כַּח הַקְדוּשָׁה.

כה

וענין זה הרגישו יותר כשנתקרבו להגאולה בעת שחיטת ואכילת הקרבן פסח, שאז נתעורר להם להרגיש ענין "לב" יודע מֶרֶת נִפְשׁוֹ, כי אז הכירו למפרע בגודל שפלותם, משא"כ כשעדיין הם בתוקף הגלות אין מרגישין כוח כ"ב מחמת גודל ההתנשמות

ווייל דער אמת איז, ווילאנג מ'איז נְתַגְשֵׁם, שפירט מען גאַרנישט (כדלהלן אות לג).

ווייסט מען גאַרנישט ווי ווייט חלילה, [ווייסט מען נישט] וואָס מ'האַט געטון, ווי ווייט מ'האַט זיך געברענגט [שלעכטס], ווי ווייט מ'איז משוקע דורך דעם חטא הידוע,

² כמבואר ברש"י סוף שלח (טו, טז): וְלֹא תִתְּנוּ אֶחָד לְבַכְכֶּם. כמו (שלא יג, כה) מתור הארץ. הלב והעינים הם מרגלים לגוף ומסרסרים לו את העבירות, העין רואה והלב חומד, והגוף עושה את העבירות.

וואו מ'האלט, וואָס מ'טוט שלעכטס פאַר זיין נפֿש, און פאַר'ן כָּלל ישְׂרָאֵל, און פאַר די גאָולה כָּללית, און פאַר'ן כְּבוֹד שְׁמַיִם.

ווייסט מען גאָרנישט עד היכן הדברים מגיעים, מ'איז גאָר אַליין נישט קיין מבין אויף זיך. ס'גייט אדורך דאָס 'רגילות' פון די מחשבות און פון דבורים, און נאָך פון די ראַיַת עינים.

כו

אַבער ווען דער אייבירשטער העלפט אַז מ'ווערט אביסל נְתַקְרַב צו דער קדוּשָׁה, מ'הייבט אָן עפעס צו שפירן, אַז אַ איד אַז ער באַקומט אַ שטיקל הַשְׁתַּקְקוֹת צום בּוֹרָא כָּל עוֹלָמִים און צו די תּוֹרָה הַקְדוּשָׁה, אַז מ'האַט אַ שטיקל הַשְׁתַּקְקוֹת אויף תּקוּן הַנַּפֶּשׁ, אַז מ'זאָל צו עפעס צוקומען.

אַז מ'הייבט אָן דאָס אביסל צו שפירן, נעמט מען זיך אינאַכט, דעמאָלטס איז הערשט לֵב יוֹדֵעַ מֶרֶת נִפְשׁוֹ.

כז

איבערדעם קען זיין, זיי זענען געווען [ארויס] משעבוד לגאולה, אַבער זיי האָבן אַליין נישט געשפירט [את עומק מרירות נפשם, בשעת ווען] זיי זענען געווען [נאָך] מְשַׁעֲבָד אין גלות, נאָר ווען ס'האַט זיך אָנגעהויבן דעס התעוררות הגאולה, משה ואהרן זענען געקומען אַהין, איז אַראָפּגעקומען אַ גרויסע השפעת קדושה, אַז הכירו בעומק שפלותם מאז, ובאו לבחינת לב "יודע" מֶרֶת נִפְשׁוֹ.

כח

וכן יהיה גם עתה כשתהיה התעוררות הגאולה מגלות האחרון, שנתחיל להרגיש עד כמה היה השפלות בתוך הגלות דער בורא כל עולמים זאָל העלפן: מ'זאָל מיר שוין די זכיה האָבן דאָס צו זען [גם אצלינו, כשיתקיים הכתוב] פִּימִי יֵצֵאתָ מִמִּצְרַיִם אֲרָאנוּ נִפְלְאוֹת (מיכה ז, טו), אַזוי שטייט דאָך שוין, פיל אין אַלע דברי חכמינו ז"ל, אַז די זעלבע וועט זיין ביי דער גאולה העתידה.

כט

מ'זאָל נישט מיינען מ'ליינט עס אין די תורה הקדושה, דאָס איז 'אַמאָל' געווען, דאָס איז געווען אין 'מִצְרַיִם'. [נאָך] יעדער דאַרף צו וויסן אַז דעס וואָרט אויף "אונז", 'אונז' ברויך מיר די זכיה האָבן דאָס אַלעס צו זען, די גאַנצע הַשְׁפָּעָה, דעס וואָס ס'איז געוועזן דעמאָלטס.

ל

און אַצינד וועט נאָך [מער] זיין אַשְׁרֵי הָעָם [יְדִיעַ תְּרוּעָה, דהוא מלשון שבירת הלב]. וואָרן מ'איז דאָך זייער משוקע בעונינו הרבים, אין שער הנו"ן [משערי טומאה]. נישט אַזוי ווי אין מצרים [וואָס] מ'איז געווען [נאָך] אין די [שער] מ"ט.

לא

ועתה תהיה התעוררות הגאולה בימים קצרים, ולא לאט לאט במשך י"ב חודש כמו שהיה במצרים איבערדעם אַז דער בורא כל עולמים וועט העלפן, וועט דאָס זיין מיט אַ גרויסן כח. ס'וועט קומען טאַקע לְיָמִים קְצָרִים, נישט אַ יאָר, אַזוי ווי ס'איז געווען אין מצרים י"ב חודש (עדי"ב, י. סדר עולם פ"ג).

און דעמאָלטס הערשט, ווען מ'הייבט זיך אָן צו זען אַ שטיקל הַשְׁפָּעָה קדושה, דעמאָלטס הייבט מען אָן צו 'דערשפירן' ווי ווייט מ'איז מרוחק, ווי ווייט מ'איז

משוקע. דעמאָלטס דערשפירט מען זיך הערשט, וואָס מ'האָט פריער נישט געוואוסט. דעמאָלטס דערשפירט מען דעם גרויסן צער [אויף] וואָס מ'האָט געטון. איבערהויפט, אין די ימי הגלות אין די ימי הנסיון, און מ'האָט דורכגעלאָזט די טעג. וואָרן אַז מ'איז זיך מתגבר אין די טעג אין די ימי הנסיון, איז ער אין לְשַׁעַר וואָס מ'טוט אויף דעמאָלטס. אויף דעם האָט מען הערשט די גרויסע תְּרָטָה [בעת הישועה].

לב

במצרים סמוך להגאולה או נתקיים "לב" יודע מֶרֶת נִפְשׁוֹ, שהכירו למפרע בגודל שפלותם עד כמה היו משוקעים, ולעומת זה מי שעמד בנסיון בעת הגלות היה לו שמחה גדולה בעת הגאולה

[וכן היה במצרים], ביי יעדער איד, ווען ס'איז געקומען ביי דער גאולה, מ'האָט אָנגעהויבן זיך מתקרב צו זיין צו הקדוש ברוך הוא, [אָז הרגישו והכירו במדרגת מצבם]. ס'איז געווען אידן וואָס זיי האָבן געהאַרעוועט אין גלות מצרים, ס'איז דאָך געווען גאָר גרויסע צדיקים אויכעט, דער שבט לוי און כדומה.

[וממילא] יעדער איד 'וואָס' ער האָט עפעס געטון [לטובה], לְפִנֵּם שִׁיעוּרָא דִּילֵיהּ, קאָן מען זיך גאָרנישט מִשַּׁעַר זיין די גרויסע "שְׂמֻחָה", די גרויסע שְׂמֻחָה וואָס אידן האָבן געהאַט, די וואָס זיי האָבן זיך מתגבר געווען אין די ימי הגלות.

און לעומת זה, ווידעראום דער איד וואָס ער איז משוקע געווען, ער האָט זיך נישט באַרעכנט ביז דעמאָלטס, האָט ער הערשט דעמאָלטס אָנגעהויבן צו שפירן.

האָט ער הערשט אָנגעהויבן צו שפירן, ס'איז געווען "לב" יודע מֶרֶת נִפְשׁוֹ, זיי האָבן אָנגעהויבן צו האָבן א "האַרץ".

לג

בשעה שהיו משוקעים עדיין בכבוד הגלות עדיין לא היה להם הרגשת הלב, אבל אח"כ באו לידי הרגשת הלב, ולכן נאמר "לב" יודע מֶרֶת נִפְשׁוֹ, כי כשבאו לידי הרגשת הלב או באו לידיעת מרירות נפשם

'דערפריער' איז מען דאָך משוקע, מ'האָט גאָרנישט קיין הַרְגָּשָׁת הַלֵּב, בחינת שוּטָה אֵינוֹ מְרָגִישׁ (שבת יג:), אין בשר המת מרגיש באיזמל (סס), מ'שפירט גאָרנישט דערפריער וויאָזוי מ'האַלט, וויאָזוי מ'האָט געטון.

אַבער ווען מ'הייבט אָן עפעס צוקומען צו דער קדושה, הייבט מען אָן צו דערשפירן.

לד

אָזוי איז דעמאָלטס געווען אין מצרים [סמוך להגאולה כשנתקרב להקדושה באכילת קרבן פסח], איז געווען לֵב יודע מֶרֶת נִפְשׁוֹ, דאָס "האַרץ". פלוצים ווען מ'איז צוגעקומען צו הַרְגָּשָׁת הַלֵּב, האָבן זיי אָנגעהויבן צו דערשפירן מֶרֶת נִפְשׁוֹ, אזוי ווי 'ביטער', ווי מ'איז מרוחק.

לה

וכמו כן יהיה אצלנו. הגם אליבא דאמת גם עתה בתוך הגלות אנו בבחינת לב יודע מֶרֶת נִפְשׁוֹ, אבל בעת הגאולה יהיה זה בהשגה יותר, כשנוכח להתקרב אל הקב"ה

און אויף דער בחינה, אויף דער בחינה איז היינט אויכעט. אליבא דאמת, אָזוי ווי מ'איז היצטערט משוקע, "אין גלות", זענען אויך צובראָכן אידישע הערצער. און מ'מיינט [אז] מ'שפירט דאָס גרויסע שפלות.

ס'האָט זיך גאָרנישט אָנגעהויבן אין מצרים אָזא שפלות, אפילו אין גשמיות, [וכל שכן] ברוחניות איז אַסאַך מער דאָס גלות [הזה מבגלות מצרים], ווי גרויס איז די צרה פון

אידן באַרבע כּנפּות האַרץ, און דעם גרויסן שפּלות הרוחני, ס'איז בחינת לב יודע מרת נפשו.

אזוי ווי מ'שפירט היצטערט נאך מער [גם בעת הגלות, כך] ווען דער בורא כל עולמים וועט העלפן, [דעמאלטס] וועט מען הערשט זען וואו מ'האלט [היצט].

לו

ישוב הקושיות בתחלת הפרשה

הקדמה לישוב קושיא ב

בענין מה שנאמר בארבה ולמען תספר באזני בנך וכן בנך
(עד אחר אות נה)

איבערדעם האָט דער בורא כל עולמים [געזאָגט וילמען תספר באַזני בנך וכן בנך]. ווייל דער בורא כל עולמים, האָט מען געפירט מיט אידן [כמה פעמים באופן שכבר היה איזה ישועה והרווחה, אבל עדיין לא היה הגאולה שלימה (כדיבואר להלן באורך)].

לז

במפת פרד נעשו פלאי פלאות להחטא והכסמת שלא נכו, ונמצא שהיה נסים גדולים כדי שישאר קצת דברים לאכילת הארבה במפת ארבה, שאו לא נשאר עוד כלום מכל הצומח מן השדה

[ווי] איך האָב נעכטן נאכט געשמועסט דערפון אַסאך^ז, וואָס לעולם איז דאָ געווען די מפת האַרבה, דאָס איז געווען אַ וואונדערליכע זאך.

'פריער' איז געווען מפת הברד, ס'האָט 'גאָרנישט' איבערגעלאָזט^ז, נאָר החטא והכסמת לא נכו כי אפילת הנה.

זאָגט דער מדרש (תנחומא וזא, טז. ושמות רבה יב, ו), און רש"י ברענגט עס צו, פּלאַי פּלאַות נעשו להם שלא נכו, ס'איז געטון געוואָרן פּלאַי פּלאַות, גרויסע נסים, אַז ס'שטייט "פּלאַי פּלאַות".

און וואָס איז געוואָרן פון די 'נסים'? דער היישריק האָט עס אויפגעגעסן!
[כדכתיב] (י, יט וכו') פּל אַשור השאיר הברד האָט אויפגעגעסן דער היישריק.

לח

ולכאורה קשה באמת למה נעשה נסים, רק בכדי שיהיה להארבה מה לאכול

לכאורה איז דאָך איינס פון די פּלאַים, לְמָה עָשָׂה ה' כָּכָה. וואָס האָט מען באַוויזן נסים, פאַר'ן היישריק'ס וועגן? דער בורא כל עולמים האָט געטון "פּלאַי פּלאַות".
ס'האָט געברויכט צו זיין אפשר נאָך די מפת האַרבה, אָבער דאָך איז דאָך אַ פלא אַז מ'זאָל טון פּלאַי פּלאַות [כדי] ס'זאָל זיין וואָס צו עסן פאַר'ן היישריק, פאַר די מפת האַרבה.

לט

אמנם ביאור הענין מבואר באלשיך הקדוש, שבוה המעשה הקב"ה את המצויים, שיחשבו שנעשו נסים לטובתם שיהיה להם מה לאכול, ועי"ז נגרם להם יותר "הכבדת הלב" שלא לשון

[נגאָר] ער דער אלשיך הקדוש זאָגט^ט, דער בורא כל עולמים האָט מיט דעם געוויזן פאַר די רשעים, אַז מ'ווייזט זיי דורך רשעים צלחה (ירמי' יב, א), דעס איז טאַקע

^ז נדפס בחידושי תורה תשי"ג שי"ל לאחרונה מרשימות ר"ש אבערלאנדער ז"ל (עמוד קפא).

^י כדכתיב (וזא, ט, כה-לב) וַיֵּךְ הַבָּרָד בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶת כָּל אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה וגו' וְאֵת כָּל עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה הִכָּה הַבָּרָד וְאֵת כָּל עֵץ הַשָּׂדֶה שָׁבַר. וְהַפְשֵׁתָהּ וְהַשְׁעֵרָה נִקְתָּה וגו'. וְהַחֲטָה וְהַכְסִימָתָה לֹא נָכוּ כִּי אִפִּילַת הִנֵּה.

[גורם] דאָס הַכְּבֹדַת הַלֵּב. אַז מ'ווייזט זיי גאָר [ווי] מ'טוט זיי נסים, איבערדעם רעדן זיי זיך דערנאָך איין [שיאמרן] יִדְנֹו רָמָה (האזינו לב, כז).
 איינער האָט אַ חשבון חלילה [שעושים נסים לרשעים (כדלקמן)]. והגם דהאמת הוא] מ'וועט נישט טון פאַר זיי נסים, פאַר אַזעלכע רשעים, ס'איז נישט פון השם יתברך, נאָר די כוחות הַטּוֹמָאָה זענען חלילה שטאַרק^ט. אָבער איינער קלערט [בטעות חלילה] אַז מ'טוט [נסים] פאַר רשעים^ט וועגן, [ומילא] ברענגט דאָס הַכְּבֹדַת הַלֵּב, אַז ס'איז מִרְחָק פון דרך ה', [כשיאמרן] אַז מ'איז מִשְׁפִּיעַ [פאַר] די מַצְרִיִּים, פאַר זייערט וועגן האָט מען געטון 'נסים ונפלאות'. אַזוי זאָגט ער [באלישן הקדוש].

מ

ולוה נאמר אָשֶׁר "הַתְּעַלְלִיתִי בְּמַצְרַיִם, ופִּירִשִׁי" שחֲקִיתִי, שהיה בזה ענין "שחוק" מהמצריים
 און דער אלשיך הקדוש טייטשט מיט דעם אַתְּ אָשֶׁר הַתְּעַלְלִיתִי (י, ב), [ופִּירִשִׁי]
 לשון שְׁחִיקָתִי. [ולכאורה] וואָס איז דער "שחוק", אַז מ'טוט יענעם מְכֹות וואָס איז דער
 לְשׁוֹן שְׁחֹק. זאָגט ער, דאָס איז דער שְׁחֹק. מ'האָט אַמאָל געוויזן אַז מ'טוט פאַר זיי
 נסים, איז דאָס אַ גרויסער שְׁחֹק, מ'האָט זיי געוויזן מ'טוט פאַר זיי נסים, [און] אַזוי
 פאַרפֿירט מען זיי, מ'פאַרדרייט זיי.
 [עד כאן תוכן דברי האלישן הקדוש].

מא

ולו חֲכָמוֹ יִשְׁכִּילוּ שהנסים אינם לטובתם רק להוסיף עליהם מכות. אבל יען שהיו מרוחקים
 מִמֶּקְבָּלָהּ, עַל כֵּן לֹא הֵבִינוּ, ונִטְרְדוּ מִן הָעוֹלָם עַל יְדֵי הַנְּסִים שֶׁחֲשָׁבוּ שֶׁנִּשְׁעֵשׂוּ לטובתם
 ווען זיי העטן אָבער שְׁכָל געהאַט, זיי העטן נישט געווען אַזוי רְחוֹק פון הקדוש
 ברוך הוא, העטן זיי זיך אינאַכט גענומען.
 אָבער 'אַזוי', ווערן זיי מוֹטְרֵד מִן הָעוֹלָם^ט, דורך די נסים.

^ט בתורת משה להאלישך (בפרשתן): וזהו אָשֶׁר הַתְּעַלְלִיתִי כו' [ופִּירִשִׁי שחֲקִיתִי], ואומרו ששחק בהם, הוא כְּשׁוֹם
 לב תחת מה נתן ה' הצלה לקצת מקנה מצרים מיד הערוב, ולא פלו את הכל, וכן במכת הַדָּבָר, עד שנשאר גם כן
 שהכה הברד. וגם בברד למה ריחם ה' עליהם לאמר (וארא ט, יט) וְעַתָּה שְׁלַח הָעֵז אֶת מִקְנֶךָ, ולא הניחם באופן
 יכלה אותם הברד. ועוד עשותו יתברך פלאי פלאות לחטה ולכוסמת שלא יוכו, והלא טוב היה לבלתי
 השאיר להם בְּרֵד דָּבָר.

ואמנם הוא, כי הוא יתברך מִשְׁחָק על הרשע, ומנהלו כמרחם עליו, והוא לרעתו, לתת בו כח ודרך לקבל
 כדי רשתו במספר ובמשקל. והוא כי הנה נִזְוָה חֲכָמְתוֹ יתברך להביא על המצריים במצרים עשר מכות, והנה
 אם היה הערב מְכַלָּה כל המקנה, במה יחול הַדָּבָר. ואם הַדָּבָר מְכַלָּה את כל הנשאר, במה תחול מכת הַבָּרָד. ואם
 לא היה מתרה הוא יתברך שְׁלַח הָעֵז אֶת מִקְנֶךָ כו', איך היתה מתקיימת מכת הים שמרכבות פרעה וחילו ירה
 בים, והוא מאמרם ז"ל (ילקוט וארא רמז קפו) שכל מרכבות פרעה שירה בים היו מְהִירָא אֶת דָּבָר ה' שְׁהֵנִים כו'. ואם
 לא היה עושה פלאי פלאות להשאיר החטה והכוסמת, במה תחול מפת הַאֲרָבָה.
 אך המצריים, מה שהיה הוא יתברך כְּמִטְבִּיב ומרחם עליהם לרעתם היה סבת חוֹזֵק לָבָם, בראותם כי היתה
 הרווחה, והוא כי היה הוא יתברך כְּמִשְׁחָק בם, מראה להם הרוחה, והוא לתת מקום לחול אותותיו. וזהו אַתְּ
 אָשֶׁר הַתְּעַלְלִיתִי - שחֲקִיתִי - בְּמַצְרַיִם, כדי שעל ידי כן וְאֵת אֲתָנִי אָשֶׁר שְׁמִיתִי בָם, כי לא היה מקום לשום אותם בם
 אלא בדרך הזו.

ואילו ידעו מצרים כי ה' הוא האלקים, שהרחמים יהיה להם לדין ורוגז, בבא עליהם טובה, לא היו
 מתייאשים מן הפורענות, ולא היו מחזיקים לָבָם בראות כי היתה הרוחה, כי אותה ההרוחה אפשר תביא עליהם
 רעה, כי הרחמים הוא דין לפעמים, וכן הִפְכוּ. כי הגויים ההם היו אטומים להשכיל האמת, מה שאין כן ישראל,
 שמהבא אליהם תשכילו. וזהו וְיִדְעָתֶם כִּי אֲנִי ה', כי וידעתם ישראל כי אני בעל הדין, אני ה' בעל הרחמים.

^ט כמבואר באורך בספה"ק על הגאולה ועל התמורה, ועוד בכ"מ בדברי רבינו.

" כמבואר בגמרא עבודה זרה (נה): אמר רב, מאי דכתיב אָשֶׁר חָלָה ה' אֶלְקֶיךָ אֲתָם לְכָל הָעַמִּים (דברים ד, יט),
 מלמד שהחליקן בדברים [מניחן לטעות] כדי לטורדן מן העולם.

ס'האָט זיך אויסגעלאָזט, מ'האָט זיי געוויזן אַ שְׂחוק, אַז מ'טוט זיי גאָר נסים, איז דאָס געגאַנגען פאַר'ן היישריק.

מב

היוצא מזה לענין מצב דורינו:

הלימוד היוצא מזה שאין להתפעל אפילו מנסים, ובפרט בענין הנאולה, שאי אפשר שתהיה רק בדרך התורה ודרך האמת, ושום נסים אינם מעלין ומורידין בזה כלל, אם הוא שלא בדרך התורה. וכמבואר ברמב"ם

אָזוי ברויך מען זיך יעדער איד [להתבונן], אַ יעדער איד ברויך האָבן התבוננות, אַז מ'זאָל וויסן [אַז] דער יסוד פון אַלעמען איז דער דרך התורה, דער "דֶּרֶךְ הַתּוֹרָה". און קיין שום 'הַצְלָחָה' און קיין שום 'נסים' שפילט נישט קיין ראָלע אַקעגן דֶּרֶךְ הַתּוֹרָה. אָזוי ווי דער הייליגער רמב"ם זאָגט אין הלכות מלכים^ה, אויף דער "גאולה". ער לייגט אַלעס אַוועק, אַלע נסים, נאָר דעם דֶּרֶךְ הַתּוֹרָה, די תורה הקדושה איז אַ נצחיות [לעולם ולעולמי עולמים, ואין מוסיפין עליה ולא גורעין מהן].

מג

לכאורה אינו מובן המשך דברי הרמב"ם, שמתחיל שלא להביט על אותות ומופתים, ומסיים שזאת התורה הוא לעולם ולעולמים עולמים, ואין מוסיפין עליה ולא גורעין מהן

לעולם ווי קומט איינס צו דאָס אַנדערע. ער זאָגט, זאָלסט נישט קוקן אויף קיין "נסים", נאָר מ'זאָל וויסן אַז די "תורה הקדושה" קאָן מען נישט העכערן און מינערן, מ'קאָן נישט מוסיף זיין און נישט גורע זיין. ווי קומט דאָס צו דעם.

מד

אמנם הרמב"ם הרגיש שיהיו נסיונות כאלה, להתפעל ממופתים אף נגד התורה, ולכן הזהיר על זה להביט רק על שמירת התורה ולא על מופתים ונסים

נאָר זעט אויס אַז ער האָט דאָס מרגיש געווען [הנסיגות שיהיו בענין זה, ולזה בא להזהיר] אַז מ'זאָל נישט חלילה קלערן אַמאָל איבער נסים, [אויף] חלילה מגרע צו זיין דעם כח התורה. נאָר מ'זאָל וויסן [אַז] דאָס אַלעס קומט נאָר פון די תורה הקדושה^ט.

מה

כשיש סתם נסים יש לחשוש אם ח"ו אינו לרעה, שיבא אחריו צרה נוספת

[וכמו שהיה במצרים עם מכת הארבה], אָזוי קאָן מען קיינמאָל נישט וויסן וואו מ'האָלט. [ואם איזה נס והצלה הוא לטובה, או שיבא אחריו צרה נוספת (וכדלקמן)].

מו

ודכירנא לפני המלחמה בשנות הועם, היה גם כן צרה גדולה ואח"כ ניצולו מזה, ודרשתי ביום תענית כי אעפ"כ צריך לירא שלא יבא אחריו צרה יותר גדולה, וכמו שהיה לבסוף כידוע

איך געדענק, איך האָב דאָס געזאָגט אַמאָל [כ"ג אדר ראשון שנת תרצ"ז], ווען מ'איז נאָך געווען אין דער היים. נאָך ווען מ'איז געווען אין דער היים אין 'אונזערע' מדינות [שבאיראָפּא, במדינת רומעניאַ].

^ה ברמב"ם (מלכים יא, ג-ד): ואל יעלה על דעתך שהמלך המשיח צריך לעשות אותות ומופתים וכו', אין הדבר כך וכו'. ועיקר הדברים ככה הן, שהתורה הזאת חֲקִיקָהּ וּמִשְׁפָּטֶיהָ לעולם ולעולמי עולמים, ואין מוסיפין עליהן ולא גורעין מהן. ואם יעמוד מלך מבית דוד, הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו, כפי תורה שבכתב ושבעל פה, יוכיף כל ישראל לילך בה ולחזק בְּדָקָהּ, וילחם מלחמות ה', הרי זה בחזקת שהוא משיח, אם עשה והצליח ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל הרי זה משיח בודאי, ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד, שנאמר (צפני' ג, ט) כִּי אֶזְאָהֶפֶךְ אֶל עַמִּים שָׁפָה בְּרוּיָהּ לִקְרֹא כֻלָּם בְּשֵׁם ה' לְעִבְדוֹ שָׂכָם אָחֶד.

^ט עיין באריכות ביואל משה (א, סימן מ. וסוף סימן מח).

ווען ס'איז געווען דער גרויסער פֿחד וּבְהִלָּה פֿון די רשעים געווען, מיט דעם קאַזאַ מיטן גאַנצן וואָס ס'איז געווען דעמאָלט בימים ההם², און ס'איז געווען גרויס פחד געווען. [אין] דער בורא כל עולמים האָט געהאַלפֿן, ס'איז טאַקע געווען ממש ס'איז געווען נסים וּנְסִים וואָס זיי זענען נכנע געוואָרן און 'אידן' זענען ניצול געוואָרן. מילא [פאר] די וואָס זענען דאָך געווען דאָרטן, איז [עס] דאָך ידוע³.

² קיצור השתלשלות הענינים היה כך: במדינת רומעניא בשנים שלפני המלחמה גברה מאוד שנאת ישראל, והיה שם מפלגה אשר בראשה עמד הרשע "קאזא" ימ"ש, שנסע מעיר לעיר ברחבי רומעניע להסית את הסטודענטן להרע ליהודים. ועוד היה שם מפלגה של הרשע אַקטאָוואַן "גאנא" ימ"ש. ובזמן ההוא כשהרשע מגרמניה הפיץ שנאת ישראל לכל העולם ובפרט לאייראפא, נתגדלה מאוד השפעת שונאי ישראל בכל המדינות. בסוף חודש כסלו שנת תרצ"ז התקיימה בחירות להממשלה, ונתחברו הפארטיי של "קאזא" עם הפארטיי של "גאנא", תחת שם "קאזא-גאנא", ובדגל שלהם היה סמל האַקענקרייץ שהוא סמל הנאצים, והיה להם הרבה קולות. והמלך "קארל" של רומעניא מינה את הרשע גאנא להיות "פרעמיער מיניסטער" ביום כ"ז טבת ג' וארא, והרשע ההוא התחיל תיכף להוציא גזירות קשות נגד ישראל, ותיכף ביטל זכות אזרחות (ביוגרשפט) של כמה מאות אלף יהודים שברומעניע, וגם גזר שבני ישראל אינם רשאים לסגור חנותם ביום שבת, והכין עצמו להוציא חוק כְּהֶן הָאֱגֵי בשעתו, להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים ר"ל, ומדינת רומעניא נבוכה. מכל המדינה שלחו לרבינו לשאול ברעת קדשו כדת מה לעשות לעת צרה כזאת, ורבינו השיב כְּמֶרְדִּי הַצִּדִּיק בשעתו, שאין עצה אחר תבונה ר"ל שכל ישראל שבמדינת רומעניע יקבעו צום תענית ויעוררו רחמים בתפילה לה' על ביטול הגזירה להנצל מידי הרשע. ראשי הלשכה הארטאדאקסי המרכזית שהיה בעיר קלויזנבורג קבעו תענית ציבור בכל המדינה על ערב ר"ח אדר ראשון, ורבינו בעיר סאטמאר קבע התענית ליום י"ג אדר ראשון, תענית אסתר של פורים קטן, [שהוא יום בו היתה תשועה לישראל בימי מרדכי ואסתר]. ואמר רבינו דהבם כי בעת צרה צריך להקדים התענית ככל האפשר, אבל די גם "בקבלת" התענית לעורר רחמים, והביא ראיה ממאמרם ז"ל במסכת תענית (ה) דבימי רבי זירא גזרו שְׁמָדָא, וגזרו דלא למיתב בתעניתא, אמר להו רבי זירא נְקַלְיָה עִלּוּן, ולכי ביטל שְׁמָדָא לְיִתְבִּיחָא. אמרי ליה, מנא לך הא, אמר להו, דכתיב (דניאל יב) וְיִאֲמַר אֱלִי אֵל תִּירָא דְנִינְאֵל, כִּי מִן הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר נָתַתָּ אֶת לִבְךָ לְהִבִּין וּלְהַתְעַנּוֹת לִפְנֵי אֱלֹקֶיךָ נִשְׁמָעוּ דְבָרֶיךָ, הרי די בקבלה. וגם הגה"צ משאמלוי זצ"ל הצטרף לרבינו וקבע את התענית בעירו על יום י"ג אדר א'.

במשך כל אותו הזמן לא חדל רבינו מלשפוך שיח בתפילה לביטול הגזירה, וכן בהתורות של ס"ג בימי השובבים תרצ"ז הרעיש הרבה על זה. וכמ"פ ראו את רבינו באותן הימים משוטט ברעיונותיו ופניו בוערים כלפיך אש, והתהלך בחדרו אנה ואנה בלי אומר ודברים, והיו נשמעים ממנו אנחות ככידות, ולפעמים שמעוהו אומר דיבורים נוראים לביטול הגזירה, שהיה מוכן מזה שרעיש בשמים להעביר את הרשע ממשמרתו, והתבטא שכלשון יהיה לו מפלה. ובעזרת הש"ת ביום ט' אדר א', ה' תצוה, נתבטלה הממשלה שלו ע"י התערבות הרוסים שלחצו על מלך קארל להעבירו, יען כי היה מצד הגרמנים שהיו שונאי רוסיה ובריטאניע וצרפת. ובזמן קצר אחר זה קיבל רשע הזה "סטראוק" במוחו ומת תיכף, כן יאבדו כל אויביו ה'.

ואף שכבר נתבטל הגזירה צוה רבינו שלא לבטל התענית שקבע על י"ג אדר א', ואחר שגמרו אמירת כל ספר תהלים, עלה רבינו לפני ארון הקודש ודרש דרשה ארוכה בדברי מוסר והתעוררות לעורר לב העם לתשובה. ובתוך הדברים הטיב דברי החתם סופר אלו המובא בכאן, והתריע כי הגזירה לא נתבטלה עדיין לגמרי ומי יודע מה יולד יום, והזהיר שיש לזכור בכל מצב שיהיה לקבל על עצמם עול מלכות שמים, והתבטא בלשון קדשו: "מען דאָרף זיין גרייט אויפ'ן אַרגסטן!". ואף שהציבור לא הבינו כוונת רבינו, כי בשווקים וברחובות היה ששון ושמחה, מכל מקום נעשה התעוררות גדול וקבלו כולם קבלות טובות. ולא ארכו הימים עד שהגרמנים עשו ברית עם עסטרייך, והתחילו הצרות של שנות הזעם, עד שבסוף שנת תרצ"ט פרצה המלחמה מילואו, והיה מה שהיה בזה"ר.

³ ועיין בענין זה בקונטרס ועל הגאולה ועל התמורה (סימן לו).

וה"ל רבינו בסי'ג שלח תשכ"ז (לש"ג, אות קכה-קכט) במקוצר: איך געדענק נאך ווען איך בין געווען אין דערהיים אין סאקמיר אין רומעניע, איז געווען דאָרט איינער אַ גאַנצן ימח שמו, אַ דייטשער, ער איז געגאַנגען אין 'דגל' פון די היטלעריסטן (נראה הכוונה כי בדגל הפארטיי שלו היה האַקענקרייץ שהוא סמל הנאצים), דער איז געוואָרן מיניסטער, ס'איז געוועזן אַ פחד אַ אימה אין די מדינה, וואָס ס'לאָזט זיך גאַרנישט זאָגן.

געדענק איך, האָב מיר דעמאָלט גזר תענית געווען, ס'איז געווען אַ עיבור יאָר, אין אדר ראשון אויף י"ג אדר [שנת תרח"ץ], - מיט אַכט טאָג פריער - האָב מיר עס אָפּגעלייגט דעם תענית אויף י"ג אדר, מ'האָב מיר אָפּגעלייגט דעם תענית, ס'איז רחמנא ליצלן שוין געווען אָנגעגרייט ה' ישמרנו להשמיד ולהרוג ולאבד, אזוי ווי אין דייטשלאנד פונקט. און אינמיטן די אַכט טאָג איז געשען, דער רוס איז דאָך געווען דעמאָלט צושפּאַנט מיט דייטשלאנד, ער איז געווען ברוגז. האָט ער געגעבן אַ פקידה אויף דעם גאַנצן, ער מוז אַראָפּגיין, ס'זאָל נישט זיין קיין דייטשער. וועגן 'זיין' אינטערעסע [של הירס], ווייל ער איז ברוגז געווען, איז 'דער' געפאַלן, און ס'איז געקומען אַן אַנדערער, איז שטיל געוואָרן.

מז

ובדברי החתם סופר בבאיור הפסוק **נִתְּתָה לִירָאִיף** "נִסְּ לְהִתְנוֹסֵס", שאם היה פורעניות בדרך פלא וגם, ואח"כ ישועה בדרך פלא וגם, הוא התראה מן השמים שיתעוררו לשוב ולקשט מעשיהם, כדי שלא יבא אחריו פורעניות יותר גדולה

הָאָב אֵיךְ דַּעֲמָאֲלַטְס גַּעֲזָאָגַט, אֵינַעַם טָאָג וואָס ס'איז גַּעווען אַ תַּעֲנִית^{כב}, הָאָב אֵיךְ גַּעֲזָאָגַט אֵינַ אַ דְּרִשָּׁה^{כג}, וואָס ס'שְׁטִיט אֵינַ חֲתָם סוֹפֵר^{כד} [לפרש הפסוק] **נִתְּתָה לִירָאִיף "נִסְּ לְהִתְנוֹסֵס" (תהלים ס, ו). דער חתם סופר האָט דאָס גַּעֲזָאָגַט דַּעֲמָאֲלַטְס בִּימֵים הָהֶם, אֵינַ דִּי מַלְחָמָה [ומצור שצור הצרפתי] אויף **פֿרַעַשְׁבוּרַג** [בשנת תקס"ט].**

און ווען אֵיךְ בֵּין גַּעֲזָאָגַט צום תַּעֲנִית, בֵּין אֵיךְ גַּעֲזָאָגַט אֵינַ שול און כ'הָאָב גַּעֲזָאָגַט דאָרט עפֿעס אַ שְׁטִיקל דְּרִשָּׁה, אֵיז שוין גַּעווען 'דַּעֲרֵנְאָךְ' [פון די צרה], ס'איז שוין גַּעווען די 'ישועה'. פֿונדעסטוועגן הָאָב אֵיךְ גַּעֲזָאָגַט דַּעֲמָאֲלַטְס, אַז מ'הָאָט שוין אַרױסגעגעבן דעם תַּעֲנִית, דאָרף מען אים דורכפֿירן.

הָאָב אֵיךְ דַּעֲמָאֲלַטְס מִיךְ פֿאַררופֿן [אויף דעם וואָס] דער חתם סופר זאָגט, ווען ס'איז גַּעווען אויף **פֿרַעַשְׁבוּרַג** די חִיצִים ובלִיסטראַות, אֵיז אויך גַּעווען דער פחד זייער גרויס, זאָגט ער ס'איז גַּעווען נִסִּים אֵיז גַּעשען מ'איז נִיצוּל גַּעוואָרן, הָאָט ער דאָרט גַּעזאָגט, מ'זאָל וויסן ס'איז גַּעשען טאַקע נִסִּים מ'איז נִיצוּל גַּעוואָרן, אָבער וויסן זאָל מען, דאָס הָאָט מען אֵיבערדעם גַּעוויזן [מן השמים, כדי] מ'זאָל זיך פֿאַרַכטן, דאָס אֵיז אַן אַזֶּרָה מ'זאָל תְּשׁוּבָה טוֹן, ס'זאָל נִישַׁט פֿאַרקומען חִלּוּלָה נֶאֱכָאָמָאָל אַזױנס. הָאָב אֵיךְ גַּעֲזָאָגַט דַּעֲמָאֲלַטְס, הֵיצַט בְּרִיךְ מִעַן הָעִרְשַׁט תְּשׁוּבָה טאָן. מ'הָאָט גַּעוויזן וואָס ס'קאָן פֿאַרקומען, ס'זאָל נִישַׁט פֿאַרקומען.

ס'איז גַּעווען טאַקע אַז דער רוס האָט מִצִּיל גַּעוועזן, פֿונדעסטוועגן אֵיז קיינער נִישַׁט גַּעוואָרן קיין קאָמוֹניסט, מ'הָאָט נִישַׁט גַּעגעבן קיין יִישׁר כַּח פֿאַר'ן רוס, אָנגעאַרבעט די צרה, הָאָב זיי דאָך, די דייטשן, דער גאַנצ, און דער רוס האָט מִצִּיל גַּעוועזן, אָבער קיינער האָט נִישַׁט נִוטה גַּעוועזן צו די קאָמוֹניסטן, מ'הָאָט גַּעוואוסט דאָס אֵיז אַ ישועה פֿון הַשִּׁי"ת. ס'הָאָט קיינעם נִישַׁט גֵּע'הָלּוּמ'ט [ליתן שבח להרוסים על זה].

נאָר אָבער אַף עַל פִּי כֵן, וואָס דער סוף אֵיז גַּעווען נַעֲבֵעֵךְ, ווייסט מען דאָך, דאָרף אֵיךְ דאָך נִישַׁט צו זאָגן, לאַ אַרְכּוּ הַיָּמִים וְנִשְׁנִית הַפּוֹרְעָנוּת [בשנות הזעם, ביתר שאת בעזה"ר].

^{כב} יום התענית כבר היה לאחר ההצלה. רצוה רבינו שעכ"ז יתענו, מטעם שביאר בהדרשה.

^{כג} הדרשה במילוא, נכתבה בשעתו על ידי תלמידו כ"ק אדמו"ר מתולדות אהרן זצ"ל, שהיה נוכח שם. ונדפס אח"כ בקונטרס חידושי תורה ודרשות מארץ ישראל (עמוד רכו-לח). ובדברי יואל לחנוכה (סוף ח"ב, בדרשה לת"צ).

^{כד} בספר הזכרון (המיועד על מלחמה ההוא) שנכתב בכתי"ק, ומשם נדפס גם בדרשות חת"ס (דף שג: לח' תמוז תקס"ט). וז"ל: טרם אענה אני אומר ברבים כעין ברכת הודאה על העבר, ברוך ה' כי הפליא חסדו לי בְּעִיר מְצוֹר (תהלים לא, כב), ואמר הפליא חסדו, יש לומר כך. כי הנה כתיב (שם ס, ו) נִתְּתָה לִירָאִיף נִסְּ לְהִתְנוֹסֵס מִפְּנֵי קֶשֶׁת סֶלָה. ויש לדקדק לשון נִסְּ לְהִתְנוֹסֵס, וגם מִפְּנֵי קֶשֶׁת.

כי הנה ניסי ה' רובם לטובה, להצלת צדיקים מהרעות אשר באו במקרה העולם או על חטא הרבים, והקב"ה מִצִּיל הַצַּדִּיק מִמּוֹנוֹ. ולפעמים נעשה נס לפורעניות, להכרית רשע או רשעים וכדומה. אמנם לעשות נס שלא בטבע העולם לפורעניות וכו' ולהצילם מהרעה על דרך נס אחר לטובה, זה דבר פלא וקשה להבין, כי אם לא חפץ ה' להענישם, מעיקרם מאי קסבר להביא הרעה שלא בטבע. כמו שאנו רואים בעינינו וכו' מה שבאחתה עירנו במצוק וזרקו עליה חצים, זה שלא בתכסיס מלחמה, וכל אנשי הצבא בעצמם מתמיהים ולא ידעו שום טעם או ריח או תועלת להשונאים בזה, וכל איש נבוכ ילבב כי מאת ה' היתה זאת על דרך נס לפורעניות שאינה באה לעולם אלא בשביל ישראל (יבמות סג). ואמנם נגד זה אנו רואים חסדי ה' שעשה נס לטובה, כי לא די שלא ניזוק איש בגופו, גם הפסד בבגנים הוא מעט מזער בבתי יהודים, וכלא נחשב [סך] המגיע לאיזה אלפים בערך זה, ולא היה רק הפחדים והאדגות. ואם כן קשה מעיקרם מאי קסבר ית"ש לחדש נס לפורעניות, כיון שדעתו ית' להצילנו ולהיות עינו עלינו לטובה.

אבל אומר לכם, אין זה פי [נאם] פֿאָשֶׁר יִיִסֵּר אִישׁ אֶת בְּנוֹ [ה' אֱלֹקֶיךָ מִסְּרָף] וגו', כי קל רחום ה' אליקנו, וטרם יצא הקצף והגיע זמן הפורעניות לבוא, הקדים לחדש נס לפורעניות ולהציל ממנו, שיהיה אותו הפורעניות כעין התראה, לומר ראו בני כי אני אני הוא המוחץ ורופא. שובו אלי ותקדמו תפלה לצרה, ואם ח"ו תקשו ערפכם, הכינו למה שהוא קשה מהראשונים. נמצא אם אנו שבים אל אליקנו עתה, הדין הנס הזה שהיה לפורעניות, היה טובה גדולה וחסד גדול יותר מן ההצלה עצמה, כי ההצלה אינו חידוש, כי עדיין לא הגיע זמן פורעניות המעותר, אבל הבאת הפורעניות הוא עיקר החסד, שהוא התראה להנצל ולהסתר מיום אף.

ידוע כי חז"ל (בבא בתרא ס:) השתמשו בלשון קֶשֶׁת לומר מזה קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים, שענינו לשוב ולחזק דרכיו. והיינו דקאמר קרא. נִתְּתָה לִירָאִיף נִסְּ לְהִתְנוֹסֵס, דהיינו מתחלה נס לפורעניות, כדי שתוכל לעשות להם נס בהצלה, וקשה לא לכתוב לא ה"י ולא וי"ו (מלשון הגמרא פסחים ה), על זה בא כמתרץ מִפְּנֵי קֶשֶׁת סֶלָה, שִׁקְשְׁטוּ עַצְמָם וישובו, ויהיו משמרים ממה שהוא רע מזה ח"ו. ועל זה אמר ברוך ה' כי הפליא חסדו לי בְּעִיר מְצוֹר, כי אם ההצלה הוא חסד גמול, אבל מכל מקום איננו פלא, כי (כ"ט) [נכבילוף] כך דרכו, אבל הפלא הוא תחילת ביאת העיר במצור, הוא חסד של פלא.

זאָגט ער, ס'איז געווען אַ נס פאַרוואָס ס'איז געווען אזוי "בַּמְצוֹר", ס'איז געווען [הער פרעשבורג] אין אַזאַ סכנה. ס'האָט נישט קיין פּלאַץ געהאַט, לויט די תכסיסי מלחמה האָט עס נישט געברויכט צו זיין.

און דערנאָך ווידער איז געשען אַ נס, אַז מ'איז "ניצול" געוואָרן. לכאורה איז דאָך אַ קשיא, וואָס האָט מען געדאַרפט טון קודם אַ נס מ'זאָל עס ברענגען בַּמְצוֹר, און דערנאָכדעם אַ נס מ'זאָל ניצול ווערן.

זאָגט ער, דאָס איז אַן הוראה [מן השמים], אַז מ'ווייזט אַז מ'ברויך תשובה צו טון. האָט מען קודם געטון אַ נס מ'האָט זיי געברענגט בַּמְצוֹר, און נאָכדעם האָט מען געטון אַ נס אַז מ'איז ניצול געוואָרן. [ולזה סיים הכתוב מִפְּנֵי קִשְׁט סִלָּה, דהוא כדי שיקשטו עצמם בתשובה ומעשים טובים].

ברויך מען זיך דערמאָנען [לשוב בתשובה]. חלילה אבער טאָמער פאַררעכט מען נישט, קאָן עס נאָך חלילה ווייטער קומען די צרה. [עד כאן דברי החתם סופר].

מח

האָב איך דעמאָלטס דאָס געזאָגט [לענין הצרה דשנת תרח"צ]. ס'איז דער אמת געווען אַ פּלאַ די "צרה", און ס'איז געווען אַ נס וואָס מ'איז "ניצול" געוואָרן. [והתכלית הוא] אַז מ'זאָל זיך באַרעכענען, ס'זאָל נישט חלילה קומען דערנאָכדעם חלילה צוריק. - [עד כאן ממה שאמרתי בהדרשה].

[און] בעונותינו הרבים, 'דערנאָך' [בשנות הזעם] איז עס צוריקגעקומען 'נאָך אַרגערס'. דאָס דאַרף מען דאָך נישט צו זאָגן.

מט

אזוי זעט מען דאָך אַז דאָס איז דער עיקר, אַן השפעה קומט איבערדעם פון נסים, [לעוור לחשובה. אבל הרשע שאין מבין זה, אדרבה מתפתה מזה, מגיע לו אח"כ צרה על ידי זה].

נ

וגם עתה יש כמה שניצולו משנות הזעם, והם עדיין בצרה גדולה מאוד

דער אמת, איז מען נאָך 'ווייטער' [במצב של צרה], ברויך מען נאָך האָבן דעם התבוננות [גם עתה].

[דהנה] 'יעדער איד ווייסט, אַז דעם ביסל אידן, איבערהויפט 'אונז', פון די וואָס מ'איז געבליבן [בשנות הזעם], מ'איז ניצול געוואָרן. איז אַלעס געווען נסי נסים, איז געווען גרויסע נסים.

אַבער פונדעסטוועגן - אזוי ווי איך האָב געזאָגט דאָס פאַריגע מאָל^{כה} - קען מען נאָכנישט זיין באַראַיגט מיט די נסים. [ווייל] ווער ווייסט חלילה וואָס ס'קען נאָך נאָכקומען. דאָס קען קיין מענטש נישט וויסן. אזוי ווי כ'האָב דאָס פאַריגע מאָל געזאָגט, ס'איז אַסאך מאָל געוועזן [כך].

און אַצינדערט אין די וואָכעדיגע סדרה, וואָס מ'זעט דאָ אַז ס'איז געשען נסים, ס'איז געשען פּלאַי פּלאַות, און ס'האָט זיך אויסגעלאָזט, חלילה האָט זיך אויסגעלאָזט דערפון אַ מַכַּת הָאָרְבָּה.

^{כה} בסעודת הודאה כ"א כסליו תשי"ג, ובמסיבה להחזקת הישיבה מוצ"ש וישב ליל ב' דחנוכה תשי"ג (נדפס בחידושי תורה למסיכות), ובד"ת ליל ד' דחנוכה תשי"ג (נדפס בקונטרס דברות קודש לחנוכה, ובדברי יואל לחנוכה אות פ).

און אזוי האָבן שוין אידן מיטגעמאַכט, די זעלבע האָבן שוין אידן אויך מיטגעמאַכט כמה פעמים. מ'האָב מיר געזען, מ'האָט געזען נסים פון הקדוש ברוך הוא, [און] דערנאָך וואָס האָט זיך אויסגעלאָזט. ווי מ'זעה מיר היינט אויכעט נאָך, כמה אידן. כמה אידן וואָס ס'איז דאָ באַרבע פֿנות העוֹלָם, מ'דאַרף נישט אויסצורעכענען, כמה אידן וואָס זענען פון דעם [משנות הזעם] ניצול געוואָרן מיט נסי נסים, און וואו זענען זיי היינט? זיי זענען נאָך אפשר אין די זעלבע צרה וואָס מ'איז געווען דעמאָלטס¹⁰, וְאִין אִישׁ שָׁם עַל לֵב. מ'זעט ס'איז די זעלבע [בחינה ווי ביי מכת ארבה].

נא

ולכן מנוחה גמורה ומרגוע בלב, א"א להיות רק כשנוחה לשמוע שופר של משיח בישיעה השלימה

און דער אמת, דער אמת קיין שטיקל מ'רגוע בלב קען מען נאָר האָבן אז דער בורא כל עולמים וועט העלפן מ'וועל מיר זען די גאולה שלימה, מ'וועל מיר זוכה זיין צו הערן שופר של משיח, וואָס דאָס איז דאָס ערשטע, דער ערשטער סימן הגאולה (כדלהלן אות זו). אז דער בורא כל עולמים וועט העלפן, דאָס וועט זיין ווידער די רעכטע ישיעה.

נב

אזוי איז די זעלבע היצט אויכעט. אז דער בורא כל עולמים האָט געגעבן נס להַתְּנוּסָה, נס בתוך נס. אזוי קען מען נישט וויסן קיינער [אף בעת הצלה, אם אינו באופן כזה].

נג

ועד אז צריך לידע שאין לפנינו שום דבר רק להיות דבוק בדרך התורה ובדרך האמת, ולהרחיב גבול הקדושה הן לעצמנו והן לזרענו אחריו

און דער אמת, ביז דערווייל, ביז מ'זעט די רעכטע ישיעה, איז נאָר דאָ די איינע זאך דאָ פֿאַר אידן, די איינע זאך אז מ'האָט די זכיה אז מ'זאָל דבוק זיין אין דִּרְךָ התורה, אין דִּרְךָ הָאֱמֶת, אז מ'זאָל זען מ'זאָל זיך מִדְּבֵק זיין אין די תורה הקדושה, פֿאַר זיך און לִזְרַעוֹ אַחֲרָיו, 'וואָס' מען קען מִרְחִיב זיין גְּבוּל הַקְּדוּשָׁה. [להרחיב] דער גְּבוּל הַקְּדוּשָׁה 'איבערזאָל'.

סיי דער כח פון תינוקות של בית רבן, אַל תִּגְעֹעַ "בְּמִשְׁחִי" (תהלים קה, טו) ווי די גמרא¹¹ רופט אָן דעם כח פון תינוקות של בית רבן. און [סיי] פֿאַר זיך אליין.

נד

ווי מ'זעט אז דער בעל דָּבָר איז זיך מִתְּגַבֵּר אויף דעם, ווי ווייט ס'גייט דאָס הַתְּגַבְּרוּת, ווי מ'זעט די געוואָלדיגע גרויסע נסיונות.

¹⁰ כי בימים ההם היו עדיין אלפים ורובבות מאחינו בני ישראל במדינת אונגארן, וכן במדינת רוסיא עצמה, כלואים ומשוקעים תחת ממשלת הקאמוניסטן שע"י הצר הצורר סטאלין ימ"ש. [ואח"כ כשמת סטאלין ביום הפורים תשי"ג, הוקל עולם קצת. ואותן שהיו במדינת אונגארן יצאו אח"כ בשנת תשי"ז בעת הרעוואָלוציע דשם]. ורבינו הרעיש הרבה על צרת אחינו בני ישראל דשם, בהתורות של חורף שנת תשי"ג.

¹¹ בגמרא שבת (קט"ז): אמר רב יהודה אמר רב, מאי דכתיב (דברי הימים א' טו, כב) אַל תִּגְעֹעַ בְּמִשְׁחִי וּבִנְיָאֵי אֶל תִּרְעוּ, אַל תִּגְעֹעַ בְּמִשְׁחִי, אלו תינוקות של בית רבן, ובניאי אֶל תִּרְעוּ אלו תלמידי חכמים. אמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה, אין העולם מתקיים אלא בשביל הכל תינוקות של בית רבן, אמר ליה רב פפא לאביי ידידי ודידך מאי, אמר ליה אינו דומה הכל שיש בו חטא להכל שאין בו חטא.

נה

ומבואר בוזהר הקדוש גודל הנסיונות שבדור האחרון להתקיים בהאמונה השלימה, וכתב שם אוי למי שיהיה בדור הזה, מחמת גודל הנסיונות, ואשרי למי שיהיה בדור הזה, אם יזכה להחזיק עצמו בהאמונה

דער זוהר הקדוש זאָגט אויף די זמנים פון [פאַר] ביאת המשיח, ער זאָגט אין פרשת שמות^{כב}, ויִלְמָאן דִּיהָא בְּזַמְנָא דָּא, ער 'באדיערט' זיך [אויף] וועמען ס'וועט זיך געפונען אין 'דער צייט'.

און זאָגט ווידער פאַרקערט אויך, וואויל איז דעם וואָס ער וועט זיך געפונען אין 'דער צייט'. דאָרט איינס נעבן דאָס אַנדערע זאָגט עס דער זוהר הקדוש.

[אזוי] זאָגט ער, און דערנאָך איז ער מְפָרֵשׁ. אַז זייער שווערע און ביטערע צייטן, שווערע ביטערע נסיונות וועלן דורכגיין אין דעם זמן. איבערדעם זאָגט ער, זייער ווייניג וועט בלייבן וואָס זיי וועלן זיך 'דערהאַלטן', וואָס זיי וועלן זיך דערהאַלטן בְּמַהֲיָמְנוּתָא. אזוי זאָגט ער אַרויס דער זוהר הקדוש, אַז ווייניג וועלן זיין וואָס זיי וועלן בלייבן ביי דער "אמונה". אזוי זאָגט ער אַרויס בפירוש, זייערן אינעם די וואָס זיי וועלן 'אויסהאַלטן'.

דערנאָך זאָגט ער, וואויל וועט זיין פאַר 'די' וואָס זיי וועלן אויסהאַלטן דעם נסיון, און מ'וועל מיר זוכה זיין מקבל צו זיין די ישועה מיט שמחה. איבערדעם זאָגט ער דאָס, איבערדעם - זאָגט ער - זענען די ביידע אמת.

נו

המשך ישוב הקנישיות בענין קרבן פסח

המשך ישוב קושיא ז - והקדמה לישוב קושיא ד

בני ישראל כשאכלו הקרבן פסח והתחילו להרגיש הגאולה והתקרבות לה', היה נשבר לבם בקרבם על גודל שפלותם שבעבר, וגם היו מפחדים על לעתיד, כי זה היה תיכף אחר מכת חושך שאז מתו ונשארו שם רובם

איבערדעם [במצרים], אידן האָבן זיך געשראָקן.

איבערדעם דאָס קען טאָקע זיין, ווען אידן זענען געווען אין מצרים.

ווען אידן זענען געווען אין מצרים און זיי האָבן אָנגעהויבן צו שפירן די גאולה, זענען זיי געווען 'טאָפּלט' לִב יוֹדֵעַ מֶרֶת נִפְשׁוֹ. אידן זענען געווען 'דערביטערט' [על הַעֲרָב], און זיי האָבן מורא געהאַט [על הַעֲתִיד].

קודם האָבן זיי דערשפירט דעם מצב הרוחני, וואָס מ'האָט פוגם געווען [בעבר],

ווען מ'האָט געזען דעם שפלות, און די בושה, זענען זיי געווען צובראָכן.

און עקסטערדעם האָבן זיי געזען, ביים קרבן פסח איז דאָך געווען תיכף נאָך מִכַּת חֹשֶׁךְ, [און] ביי מכת חושך האָט מען געזען וויפיל האָט געפעלט, [שנשארו רק אחד מחמשה, [כמו שדרשו במכילתא ורש"י בשלה (יג, יח) בפסוק] וְחַמְשִׁים עָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,

^{כב} בוזהר הקדוש (שמות דף ט:) ומה מִצְרָאִי, דְּעֻבְדֵי כָל הַנִּי טָבָאן לְיִשְׂרָאֵל, אַתְדָּנוּ בְּכָל אִינוּן דִּינִין. אַשּׁוּר וְאַדּוּם וְשָׂאֵר עַמִּין, דְּמַעֲיָקִין לוֹן, וְקִטְלִין לוֹן, וְנִטְלִין לוֹן מִמּוֹנִיָּהוּן. עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה קִדְּוִשָּׁא בְּרִיךְ הוּא בְּעֵי לְיִקְרָא שְׁמִיהַ עֲלֵיהּ וכו'. רַבִּי שְׁמַעוֹן זָקֵן דִּיּוּ וְכַכָּה, וְאָמַר, וַיִּמָּאן דִּיּוֹדְמָן בְּהִהוּא זְמָנָא, וְזַכָּאָה חוּלְקִיָּה מֵאֵן דִּיּוֹדְמָן וְיִשְׁתַּכַּח בְּהִהוּא זְמָנָא, וַיִּמָּאן דִּיּוֹדְמָן בְּהִהוּא זְמָנָא, בְּגִין דְּכֹד יִיְיָ קוֹדֶשָׁא בְּרִיךְ הוּא לִפְקָדָא לְאַיִלְתָּא (נפ' לשכינה), יִסְתַּכַּל מֵאֵן אִינוּן דְּקִיּוּמִין בְּהִידָּה, בְּכָל אִינוּן דְּמִשְׁתַּכַּח עִמָּה, בְּכָל עוֹבְדוּי דְּכָל חַד וְחַד, וְלֹא יִשְׁתַּכַּח זָכָאִי, דְּכַתִּיב (ישעי' סו, ה) וְאֵבִיט וְאִין עוֹזֵר, וְכַמָּה עֲקָתִין עַל עֲקָתִין לְיִשְׂרָאֵל. וְזַכָּאָה מֵאֵן דִּיּוֹדְמָן וְיִשְׁתַּכַּח בְּהִהוּא זְמָנָא, בְּגִין דְּהִהוּא דִּיְתַקִּיִּים בְּהִהוּא זְמָנָא בְּמַהֲיָמְנוּתָא, יִזְכָּה לְהִהוּא נְהִירָה דְּחִדּוּה דְּמִלְכָּא. וְעַל הִהוּא זְמָנָא כַּתִּיב (זכרי' יג, ט) וְצִרְפָּתִים כְּצָרְף אֶת הַכֶּסֶף וּבְחַנְתִּים כִּכְחַן אֶת הַזָּהָב וגו'.

[און] ס'איז גאָר דאָ אַ דעה אין מדרש'ט אחד מס' רבוא. האָט מען דאָך געזען [נכמה נחסרו מהם], האָט מען דאָך געזען דעם שווערן איבערגאַנג פֿאַר די גאולה. [ולכן] האָבן זיך אידן געשראָקן וואָס וועט זיין 'ווייטער', מי יקום בָּאֵלָה.

נז

אלא שהשי"ת עוד להם, שכל אלו שהקריבו הקרבן פסח כבר זכו כולם לחיים, וזכו אחר כך להתגלות הגדול שבקריעת ים סוף ובמתן תורה

און דער בורא כל עולמים האָט געהאַלפֿן, די אַלע אידן וואָס זיי האָבן געמאַכט דעם קרבן פסח, די זענען אַרויס לַחַיִּים, און זיי האָבן זוכה געווען צו קריעת ים סוף און צו קבלת התורה.

נח

אבל עכ"ז גם באותם שזכו לכל זה, עדיין לא זכו ליכנס לארץ ישראל ולהרגיש קדושת הארץ, עד לעתיד לבא שאז יקומו עם משה רבינו לתחיה ויכנסו עמו לארץ ישראל

און דער שפיץ [=סוף] איז געווען, דער שפיץ איז געווען [אז] אויף קַדְשֵׁת הָאָרֶץ האָבן זיי אויך נישט זוכה געווען. דאָס האָבן אויך גורם געווען די חטאים [שבמדבר, און] מ'איז ווייטער געבליבן שנים מס' רבוא, יהושע וכלב.

נאָר לעתיד ביי די גאולה העתידה ווערט געברענגט (במדבר רבה יט, ג. דברים רבה ב, ט) וועט אויפשטיין דער דור המדבר, און וועט מיטקומען מיט משה רבינו [לארץ ישראל].

נט

ונמצא שאף דור המדבר שזכו לקבל התורה הקדושה, צריכין גם כן להמתין עד שיעבור כל תוקף ואורך הגלות הזוה, עד שיזכו לשנות המשיח

אפילו דאָס דור המדבר, די וואָס זיי האָבן מקבל געווען די תורה הקדושה, די האָבן אויך, וואָרטן אויכעט, זיי מוזן אויך 'דורכגיין', אויך 'דורכטון' דעם תוקף הגלות, דעם 'אריכות' הגלות.

ביז ס'וועט זיין ביאת המשיח, וועלן זיי אויפשטיין מיט משה רבינו, אַצינדערט ווען ס'וועט קומען די שְׁנֵי־אָלְפֵי־יָמָיו.

ס

ועכ"פ מוכן מה שבשעת הקרבן פסח נתקיים בהם לב יודע מֶרֶת נִפְשׁוֹ. וכן נתקיים אז וּבְשִׁמְחָתוֹ לֹא יִתְעַרֵּב זָר, כמו שיבואר לקמן

אַבער על כל פנים איז געווען לֵב יוֹדֵעַ מֶרֶת נִפְשׁוֹ, איז געווען לֵב יוֹדֵעַ מֶרֶת נִפְשׁוֹ. אזוי איז געווען די זעלבע זאך.

איבערדעם פירט ער אויס ווייטער וּבְשִׁמְחָתוֹ לֹא יִתְעַרֵּב זָר (עיין קושיא ד).

(ההמשך ביישוב קושיא ד, לקמן באות עד)

סא

ביאור המדרש בפסוק לֵיל שְׁמֵרִים

במדרש רבה: מה ראה לומר לֵיל שְׁמֵרִים, שבו משיח ואליהו מתגדלין, ואמר לו הקב"ה הסימן הזה יהיה בידכם, ביום שעשיתי לכם תשועה ובאותו לילה, הָיוּ יודעים שאני גואלכם, ואם לאו אל תאמינו

ס'שטייט, דער מדרש זאָגט - איך האָב עס שוין געזאָגט, אַסאַךּ מַאֵל

כ" עיין בשמות רבה (ה, יז) שסובר דשנים מששים רבוא יצאו. וכן הובא ברש"י סנהדרין (קיא:).
ל' וכמו שביאר רבינו ענין זה באורך בשבוע שלפניו, בס"ג וארא תשי"ג (לשון קדשו קלד).

געטייטשט^א, וואָס דער מדרש זאָגט - [על הפסוק] לֵיל שְׁמָרִים הוּא לֵה' שְׁמָרִים לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדִוְרוֹתָם, זאָגט דער מדרש, "שְׁמָרִים", 'די' לילה איז שְׁמָרִים.

זאָגט ער אַ פּלאַ, אַ פּלאַ זאָגט ער אין מדרש רבה (יח, ב)^ב.

זאָגט ער אַ מָשָׁל, ס'האָט איינער געזאָגט, איינער האָט מִתְרַחֵק געווען פון די מִטְרוֹנִיתָא [מאשת], האָט ער איר געזאָגט וויאָזוי וועסטו וויסן 'ווען' איך קום צוריק, ווען וועסטו וויסן ווען איך קום צו דיר צוריק. נאָר זאָלסטו וויסן, אין דעם זעלבן [טאַג] אין דער זעלבער צייט וואָס איך בין געקומען צו דיר דאָס ערשטע מאָל, אין דער זעלבער שעה ווען דו העסט הערן, אין דער זעלבער צייט, וועל איך צו דיר צוריק קומען. טאָמער וועסטו מיך זען אין אַן אַנדערער צייט, זאָלסטו וויסן ס'איז ליגנט. ווייל איך קום נאָר אין "דער" צייט.

[והנמשל הוא, שאמר הקב"ה לישראל] זאָלסטו וויסן, בחודש ניסן, בלילה [הזה של פסח], איז עס שְׁמָרִים לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדִוְרוֹתָם. נאָר אין "דער" לילה, נאָר אין "דער" נאָכט, דעמאָלט איז די "גאולה". טאָמער וועט קומען אין אַן אַנדערער צייט, זאָלסטו וויסן ס'איז ליגנט.

סב

[קושיא ט]

והוא פלא דמשמע שהגאולה אי אפשר שתהיה אלא בליל פסח, והלא גם בכל השנה אומרים "אחכה לו בכל יום שיבוא", ומשיח עצמו אמר "היום" אם בקל תשמעו. וקשה בעין קושיא הטורי אבן על מה שאמרו בניסן עתידין ליגאל, דהלא במקום אחר אמרו האומר הריני נזיר ביום שכן דוד בא אסור לשנות יין בכל ימות החול, שמא יבוא בן דוד. ומה שתיירץ שם הטורי אבן על הגמרא, קשה לומר על דברי המדרש

אַ פּלאַ, מ'פּלאָגט זיך אַזוי אויכעט [על אומרים] בניסן נגאלו [ובניסן עתידין ליגאל], שטייט דאָך אין די גמרא (ראש השנה יא.). ווי דער טורי אבן (שם) פרעגט דאָך [די קשיא, והלא] מ'קאָן דאָך [להגאָל] בכל יום, אַלע טעג, יעדן טאָג איז לכאורה [ראוי לגאולה, וכמו שאמרו בגמרא] (עירובין מג.) הנודר ביום שכן דוד בא איז אסור [לשנות יין] אַלע טאָג [חוץ משבתות וימים טובים], טאָמער קומט ער [היינט]. קען דאָך אַלעמאָל [זיין די גאולה, בכל יום בשנה].

ער [הטורי אבן] וויל אַ חילוק מאַכן צווישן זכו און צווישן אחישנה. [דשהוא בעתה הוא רק בניסן, אבל בחינת אחישנה יכול להיות בכל יום].

אַבער דאָ אין דעם מדרש זעט דאָך אויס [אז] ס'איז נישטאָ, ס'איז גאָרנישט מעגליך אַנדערש. [ואם כן על מדרש זה לא מספיק תירוץ הטורי אבן].

סג

און [גם הרי מצינו עוד] דעס וואָס ער האָט געזאָגט [משית]^א, היום אם בקל תשמעו. [וכן אנו אומרים בכל הדורות בנוסח אני מאמין] אַחֲכָה לוּ בְּכָל יוֹם שְׁיָבֹא.

^א ועיין גם בס"ג החודש תשי"ג, תשי"ד, תשט"ו, תשי"ט, ועוד בכ"מ.

^ב הובא לעיל באות יג.

^ג בגמרא סנהדרין (נח.): רבי יהושע בן לוי אשכח לאלהיהו דהוי קיימי אפתחא דמערפתא דרבי שמעון בן יוחאי וכו'. אמר ליה אימת אתי משיח, אמר ליה זיל שייחיה לדידיה וכו'. אזל לגביה, אמר ליה שלום עליך רבי ומורי, אמר ליה שלום עליך בר לויא, אמר ליה לאימת אתי מר, אמר ליה היום. אתא לגבי אליהו, אמר ליה מאי אמר לך, אמר ליה שלום עליך בר לויא, אמר ליה אבטחך לך ולאבוך לעלמא דאתי. אמר ליה שקורי קא שקר בי, דאמר לי היום אתינא וְלֹא אֶתָּא, אמר ליה הכי אמר לך היום אם בקל תשמעו.

סד

[ישוב קושיא ט]

אמנם כבר תירצתי ע"פ דברי הנזר הקודש, שיש רגע ומוזל המיוחד לגאולה, ואם הוא בבחינת אַחישנָה או הקב"ה מְשַׁנֶּה עֵתִים וּמַחְלִיף אֶת הַזְּמַנִּים להביא אותו הרגע שלא בעתו

הָאָב איך שוין דאָס לאנג געזאָגט כמה פעמים, אַזוי דאָכט זיך מיר לדעתי, ס'איז פשוט פאַרענטפערט.

[דביאור הענין הוא] פונקט אַזוי ווי דער נזר הקודש (על בראשית רבה צח, ו) טייטשט [על מאמר הגמרא] [סנהדרין צח.] זָכוּ אַחִישֵׁנָה [לא זכו בַּעֲתָהּ, שנאמר (ישעי' ס, כב) בַּעֲתָהּ אַחִישֵׁנָה, דהכוונה] "די צייט אַליין" טראָג איך, פיר איך איבער [על זמן אחר].

[ווייל] די גאולה איז אַמאָל [=בכל אופן] נאָר אין זיין [באשטימטע] צייט, אַנדערש קאָן נישט זיין. נאָר וואָס דען, וויאָזוי דען איז דער אַחִישֵׁנָה, [זהו על ידי כי] הקדוש ברוך הוא איז משנה עתים. ס'האָט דאָך יעדער זמן, מיום שנברא העולם ביז צום סוף, איז דאָ אַ כוכב אַ מזל אויף יעדן טאָג אַן עקסטערן, [יעדן טאָג] פון די אַלע יאָרן, [און] דער בורא כל עולמים נעמט 'דעם' טאָג און 'דעם' זמן מיט 'דעם' מזל [המיועד להגאולה], און ריקט אים אַריבער, און שטעלט עס 'פריער'. איז "בַּעֲתָהּ" אַחִישֵׁנָה, די 'צייט' אַליין פירט ער איבער.

אַזוי זאָגט דאָך דער נזר הקודש.

סה

וממילא בזה מתורץ הגמרא, וגם דברי המדרש. דלעולם הגאולה אפשר שתהיה בכל יום, אלא שהקב"ה יחליף הזמנים שיהיה אז ט"ו ניסן, יום שיצאו בו ממצרים

ממילא האָב איך געזאָגט די זעלבע [איז לענין "ניסן"]. ס'איז טאָקע רעכט, ס'קען אַמאָל נאָר זיין אין ניסן, אין חֲדָשׁ הָאֱבִיב, אַזוי ווי ס'איז געווען דעמאָלטס [ביציאת מצרים]. איי ס'קאָן זיין יעדן טאָג, [הכוונה הוא] אַז ס'קומט דער זמן הגאולה, אַז ס'איז 'באַשערט' ס'איז דער רָצוֹן הָעָלָוִן [שתהיה הגאולה עתה], גיט מען אַ פיר אַריבער דעם טאָג, און מ'שטעלט עס אַהינציר.

איבערדעם דאָס איז דער סימן, איבערדעם האָט ער פאַר די מטרוניתא געזאָגט, שְׁמִירִים לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל [לדורותם], ווען מ'זעט אַז ס'קומט אַ הַשְׁפָּעָה און אַ חלוף הַזְּמַן [שנעשה ניסן], דעמאָלטס ווייסט מען ס'איז די גאולה ל"י.

סו

ועצם כוונת המדרש נראה רבא להזהיר ולתת סימן על הגאולה, שלא נמעה להתפתות אחרי משיחו שקר, כמו שהיה כבר איזה פעמים, אלא נדע דאם יהיה ענין בזה שלא בט"ו ניסן נדע שאין זה גאולה אמיתית

זעט עפעס אויס פונעם מדרש, [דלכאורה] וואָס האָט ער דאָ געוואָלט באַוואָרענען, וואָס הייסט כ'וועל זען [אם הוא בניסן, והלא כשיבא משיח צדקנין] וועט מען דען נישט וויסן 'ווען' [ס'איז די גאולה], אַנדערע סימנים איז דען נישטאָ. אַז אידן ווערן געהאַלפֿן, ס'ווערט דער כבוד שמים, איז דאָך דאָ אַסאָך זאָכן [האיך להכיר הגאולה].

[נאָר] זעט עפעס אויס, אַז חכמינו ז"ל האָבן דאָס שוין געזען ברוח קדשם, אַז ס'וועט זיין מְשִׁיחֵי שְׁקָר. אַזוי ווי ס'איז שוין געווען אין כמה זמנים.

ווי דער רמב"ם ברענגט בְּזִמְנוֹ (באגרת תימן).

י"ד ובוה מדויק מאוד מה שסיים המדרש בלשונו: ואם לאו אל תאמינו, שלא קרבה העת, שנאמר אָנִי ה' בַּעֲתָהּ אַחִישֵׁנָה. - והיינו כדברי הנזר הקודש בפירוש זה הפסוק.

און שפעטער איז געוועזן, אין די לעצטע יאָרן איז דאָך געווען מיט די כת ש"צ, ס'האָט זיך אָנגעהויבן מיט אַ משיח שקר^ל, [ונמשך אַח"כ לזמן ארוך של יותר ממאה שנים].
[ולכן הגידו חכמינו סימני הגאולה, כדי שנדע שלא לטעות בגאולת שוא ושקר].

סז

ובעוה"ר להתפתות אחרי גאולת שוא ושקר שקרה בדורינו, שפלות כזה לא אירע עדיין מעולם, שיטעו אחר אנשים שאין בהם שום ריח תורה, רק מלא כפירה ומינות והיפוך התורה

[און] בעונותינו הרבים, אַזוינס וואָס ביי 'אונז' איז געשען [בדורינו], איז נאָכנישט געווען מיום שנברא העולם, אַזאַ מאָדע שקר. און מ'זאָל זיך פאָפן [נאָך דערין], ס'זאָל זיך טרעפן איין וואָס זיי גלייבן אַז ס'איז דאָ אַ באַשעפער און ס'איז דאָ אַ תורה [שישחבו על זה כאילו הוא אתחלתא גאולה].

ווי איז דאָ אַ גרעסער מינות און אפיקורסות בעולם, [ווי] אַז מ'זאָל נאָך חלילה קלערן [אויף 'דעם' אַז] ס'איז דאָ 'עפעס' אַ סימני הגאולה.

סח

והש"ת ירחם שנוכח לחיות ולראות עקירת מלכות המינות במהרה, ע"י אליהו ומשיח

השם יתברך ירחם על ישראל במהרה, שיתעקר 'מלכות הרשעה' מישראל^ל.
השם יתברך זאָל רחמנות האָבן אויף אידישע קינדער, מ'זאָל מיר במהרה געהאָלפן ווערן. און ס'זאָל זיין וואָס ס'מוז יא זיין [בעקירת מלכות הרשעה] דורך אליהו ומשיח, נישט חלילה דורך אַן אַנדערן, אוי וויי! ס'זאָל נישט געשען חלילה קיין סכנה פאַר אידישע קינדער!

ס'איז שוין גענוג געווען וואָס מ'האָב מיר געזען!
וואָס פאַר אַ גרויסער צער, אוי שכך עלתה בימינו. אוי וויי! אוי וויי!
אוי וויי! ס'קאָן דאָך זיין אַ נחת רוח פאַר'ן באַשעפער, אַז ס'זאָל קומען אליהו ומשיח [און] 'דעם' מעביר זיין מן העולם!
מ'זאָל מיר שוין די זכיה האָבן צו זען!
מ'זאָל מיר עס שוין דערלעבן און זוכה זיין צו זען!

סט

ביאזור הפסוקים בפרשת קדש לוי

איבערדעם קאָן זיין, ס'שטייט (יג, ד-ד) [ויאמר משה אל העם] זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים, כי בחזק יד הוציא ה' אתכם מזה ולא יאכל חמץ. היום אתם יצאים בחדש האביב. - ס'איז דאָך אַ פלא דער גאַנצער פסוק [היום אתם יצאים].

ע

[קושיא *]

לחבין מה שמשנה מלשון עבר ללשון הווה, שהתחיל בלשון עבר זכור את היום הזה אשר יצאתם, ומסיים בלשון הווה היום אתם "יצאתם" בחדש האביב

ער הייבט אָן [בלשון עבר] זכור את היום הזה אשר יצאתם, וואָס עטץ 'זענטס'

^ל עיין בויואל משה (א, קעה, ד"ה והביא עוד), ובדברי יואל קרח (עמוד מה).

^ל וכלשון המדרש רבה בשיר השירים (ב, לג) שהזכיר רבינו בשבוע שלפניו בס"ג וארא תשי"ג (לשו"ק קלד, אות קיב-קיד), שאמרו שם: כי הנה 'הסתיו' עבר, זו "מלכות הרשעה" שמסיתה את העולם ומטעת אותו בכזביה וכו'. עת הזמיר הגיע, הגיע זמן של ישראל להגאל וכו', הגיע זמנה של "מלכות הרשעה" שתכלה, הגיע זמנה של מלכות שמים שתגלה.

ארויס, ס'איז דאך 'געוועזן'. און ער לאזט אויס "היום" אַתם "יצאים" בחדש האביב, אַתם "יצאים" לשון הוה, מ'גייט 'היצט' ארויס.
ער זאגט דאך וואָס פריער [איז געווען], ער הייבט אָן מיט פריער, און נאָכדעם לאזט ער אויס "היום" בחדש האביב.

עא

[קושיא יא]

האך אנו אומרים בכל יום הפסוק "היום" אַתם יצאים "בחדש האביב", בזמן שאינו חודש האביב
[גם יש להבין דהרי פסוק זה כותבין בתפילין, ואומרים אותו בכל יום. וקשה] וויאזוי זאגט מען דעם פסוק ווען ס'איז 'נישט' חדש האביב, וויאזוי זאגט מען עס [בשאר ימות השנה] אז "היום" אַתם יצאים "בחדש האביב", ווען ס'איז נישט "היום". ס'איז "היום" און נישט קיין "חדש האביב".

עב

[קושיא יב]

ובכלל יש להבין דכל הפסוק הזה מיותר
און ס'איז דאך איבעריג [בכלל] דער גאנצער פסוק, ער האָט געדארפט צו זאָגן [הכל ביחד] זכור את היום הזה אָשר יצאתם [ממצרים] בחדש האביב.

עג

הקדמה לשוב קושיא י"ב

מובא בייפנ פנים, שהוכרת יציאת מצרים הוא סגולה לפעול ישועה בכל עת
במפלת שונאי ישראל, ולהמשיך יום הגאולה וצאתינו מהגלות וקביון נדחינו

נאָר וואָס'זשע דען. ס'שטייט, דער זיידע זכרוננו לברכה אין ייטב פנים¹⁰ ברענגט פון (רבי ר' זושא) [רבי אורי מסטרעליסק], ס'שטייט "זכור" [תזכר וגו'], זאָגט ער [לפרש לשון הפסוקים] (עקב ז, יז-יח) כִּי תֹאמַר בְּלִבְכֶּם רַבִּים הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִמֶּנִּי אֵיכָה אוֹכַל לְהוֹרִישָׁם, לֹא תִירָא מֵהֶם, זָכֹר תִּזְכֹּר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְפָרְעָה וּלְכָל מִצְרָיִם.
זאָגט ער אַזוי: דער כלל איז דאך, אז דעס וואָס מ'איז מְזַכֵּר בְּפֶה [ענין של נס וישועה הקדום], איז מען ממשיך [דערמיט] די פריערדיגע ישועה.

¹⁰ בייטב פנים לראש השנה (אות ב): שמעתי בשם הרב הקדוש ר' אורי זלח"ה מסטרעליסק, שפירש (דברים ז, יז-יח) כִּי תֹאמַר בְּלִבְכֶּם רַבִּים הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִמֶּנִּי וגו', ושמא תאמר מה אעשה לסלק המורא, על זה אמר זכור תזכור את אשר עשה ה' אֱלֹהֶיךָ לְפָרְעָה וגו', ומה שהיה הוא שיהיה, שבוה הזכרון העבר, תמשיך אותו פעולה גם עתה. על דרך דכתיב (תהלים קיא, ב) גְּדֹלִים מַעֲשֵׂי ה' האומרים בתורה, דְּרוֹשִׁים לְכָל חֻצֵּיהֶם, כידוע. [וכן מובא בשמו בייטב פנים לחנוכה (אות כט)].

ועיין בחינה זו גם באגרא דכלה פרשת עקב וזלש"ק: וגם כן יאמר בציווי בסגולה זכר תזכר וגו'. דהנה כתבו רבותינו הקדושים צדיקי דורותינו, בקבלה מבעלי רוח הקודש, כאשר יצטרך אדם לאיזה ישועה, כגון לרפואה ולהצלחה ולעבור במצולות ים מבלי מכשול, אזי יזכור במו פיו מעין אותן הניסים ככיוצא בזה שנעשו לצדיקי הדורות, לרבים או ליחיד. וזה שאמר גם בכאן בסגולה, הגם שלא יהיה בידך זכות כל כך, זכור תזכור את אשר עשה ה' אֱלֹהֶיךָ לְפָרְעָה וּלְכָל מִצְרָיִם, ובהתעוררות סיפורי הניסים כביכול יתגבר כח חסד עליון עליך וכו'. והתורה הקדושה המיעצת לישראל בחכמה, צותה אותנו בכאן לספר ולזכור ביציאת מצרים שהוא כלל כל הניסים, ואפילו יארע ח"ו דבר חדש, הכל היה נס דוגמתו ביציאת מצרים, ועל ידי זה יפלו אויביהם בהשמד וכלה לאין מרפא, אמן כן יאמר ה'. [וכן כתב גם בספרו בני יששכר (ניסן ה, ט) עיי"ש].

ועיין עוד בזאת זכרון (מהר"ק מלובלין, בפרשתן): ולמען תספר באָזני בְּנֵי וגו'. דהנה שמעתי מאת הרב המגיד [רבי יחיאל מיכל] מזלאטשוב, אך ראיתי גם בספרים, כי בסיפורי נסים פועלים וממשיכין שורש של הנסים, לעשות עוד נסים כיוצא באלו. ומאת הרב הג"ל כי באותיות אלו יש החיות והכח של פעולות אלו, כי הכל הוא באותיות של התורה. והנה להסיר מלבו מחשבות רעות, פועלים בסיפור יציאת מצרים, שהיה לישראל שם היריהורי עבודה זרה, וגם אמרו שהיו עובדי עבודה זרה ממש, והקב"ה הצילנו והוציא את אבותינו ממ"ט שערי טומאה על מ"ט שערי בינה, ובתו סיפור באזני בנו וכן בנו פועלים וידעקם את ה' כמו שאמר פי אָני ה'.

זאָגט ער, פֿי תאמר בלִבְכֶּךָ רַבִּים הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִמֶּנִּי אֵיכָּה אוֹכֵל לְהוֹרִישָׁם, וּוְיֵאָזוּי אִיז גֵּאָר מֵעַגְלִיךְ אֵיךְ זָאָל זַיִּי בִּיִּקוּמֵעֵן, זאָגט ער לֹא תִירָא מֵהֶם, [און] מִיט וואָס פֿאַר אַ כַּח, "זְכוֹר תִּזְכֹּר" אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹקֶיךָ לְפָרְעָה וּלְכָל מִצְרַיִם, זאָלסט עס 'געדענקען' בִּפְּהָ, פֿון די "ישועה" וואָס מ'האַט דעמאָלטס געטון, מִיט דעם וועט מען עס ממשִיךְ זַיִן [גם בהוה], וועט דער בורא כל עולמים ווייטער העלפֿן.

עד

ישוב קושיא י"ב

וזה שאמר הכתוב "זְכוֹר" אֶת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יֵצְאתָם מִמִּצְרַיִם, שתזכיר בפה ענין יציאת מצרים, ועי"ז תוכלו להמשיך שיהיה "הַיּוֹם" אֶתֶם יֵצְאִים "בְּחֹדֶשׁ הָאֶבִּיב", שבכל יום שאתם עומדים תהיו יוצאים מהגלות ע"י שישתנו העתים ויתהוו חודש האביב

איבערדעם 'זאָגט מען' [בכל יום], "זְכוֹר" אֶת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יֵצְאתָם מִמִּצְרַיִם, מִיט דער "זְכוֹרָה" וואָס מ'וועט געדענקען יציאת מצרים [בבחינת "זכור בפה"], וועט מען זוכה זיין אַז ס'קען זיין "הַיּוֹם" אֶתֶם יֵצְאִים "בְּחֹדֶשׁ הָאֶבִּיב", ס'קאָן ווערן אוריפֿאַמאָל חֹדֶשׁ הָאֶבִּיב [גם באמצע השנה], און ס'וועט זיין "הַיּוֹם" אֶתֶם יֵצְאִים, אַזוי קאָן מען זוכה זיין, אַז מ'וועט נאָר דערמאָנען וואָס ס'איז געווען דעמאָלטס, [שיוכל להשתנות העתים והזמנים] אַזוי ווי אֵיךְ הָאָב פֿריער געזאָגט [בשם הנזר הקודש].

עה

ביאור הפסוקים בסוף פרשת קדש ל'י

וזהו שמסיים גם בסוף הענין, "וּלְזִכְרוֹן" בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' "בְּפִיךָ", שתזכיר ענין יציאת מצרים בפה, ועי"ז תוכיח שיהיה וְשִׁמְרָתָ אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת "לְמוֹעֵדָה", כי מועד הגאולה ישתנה "מִיָּמִים יְמִימָה", שיתחלף מיום אחד לחבירו איבערדעם זאָגט ער [בסוף פרשה ההוא], וְהָיָה לָךְ לְאוֹת עַל יָדֶךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' "בְּפִיךָ" כִּי בֵּינֵךְ תִּזְקֶךָ [הוצאָה ה' מִמִּצְרַיִם], וְשִׁמְרָתָ אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֵדָה "מִיָּמִים יְמִימָה".

דעס זאָגט ער, "וּלְזִכְרוֹן" בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' "בְּפִיךָ", ווען מִיטן 'מויל' אַז דו וועסט עס 'מזכיר' זיין, וועט עטץ קאָנען [ממשיך זיין] אפילו אויף ווייטער, וְשִׁמְרָתָ אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת "לְמוֹעֵדָה" [שהוא מועד הגאולה], אַז ס'קאָן זיין "מִיָּמִים יְמִימָה", ס'זאָל זיך איבערריקן "פֿון איין טאָג אויפֿן אַנדערן", ס'קאָן ווערן חֹדֶשׁ הָאֶבִּיב הגם ס'איז נישט דער טאָג, [אַבער] הקדוש ברוך הוא ריקט איבער די זמנים, איבערדעם ווערט דאָס מִיָּמִים יְמִימָה.

עו

המשך ישוב הקושיות בענין קרבן פסח

ישוב קושיא ד

נאָר וואָס ס'איז דאָס ענין [פֿון] לֵב יוֹדֵעַ מֶרֶת נִפְשׁוֹ "וּבְשִׁמְחָתוֹ" לֹא יִתְעַרֵּב זֶר [קושיא ד]. קען זיין.

עז

במצרים היה נשבר לבם אך לצאת מהשפלות ולזכות לגאולה, ונתן להם הקב"ה מצות קרבן פסח שבוה יוכיח להגאולה איך הָאָב פֿריער אָנגעהויבן [באות כו-לד, ואות נו], אַזוי ווי ס'איז געווען אין מצרים, אַז אידן זענען געווען 'דערביטערט', מ'האַט געזען דער שפלות הגלות [ונצטערן] וויאָזוי קריכט מען אַרויס.

"היצט" איז מען מזכיר יציאת מצרים [שהיה בעבר], אָבער וואָס האָט מען
 "דעמאָלטס" געטון?

"דעמאָלטס" האָט דער בורא כל עולמים געגעבן דעם קרבן פסח, כִּי פֶּסַח ה' עַל
 פְּתֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (יב, כו), און דעם האָט געברענגט די גאולה, [כדכתיב] (שם, יג) וְרָאִיתִי אֶת
 הָדָם וּפִסְחֹתִי עָלֵיכֶם.

עח

וועלכן כשענשו הפסח היה להם שמחה גדולה, בידעם כי ע"ז יש להם
 כח המצוה וכח התורה, איך לזכות להגאולה ולהתרומם משפלותם

איבערדעם, "דאָס" האָט געברענגט די גאולה.

איבערדעם אידן האָבן געהאָט גרויס "שמחה" ווען מ'האָט געברענגט [דעם "קרבן
 פסח], אַז זיי האָבן דעם כח מיט 'וואָס' מ'וועט ניצול ווערן פון די צרות, [דהיינו] מיטן
 כֹּחַ הַמִּצְוָה, מיטן כֹּחַ הַתּוֹרָה.

עט

אבל בלי כח התורה והמצוה, אי אפשר כלל לזכות לענין של גאולה. וכ"ע רשעים,
 דאָף שיש להם לפעמים הצלחת עולם הזה, אבל ענין של גאולה א"א שתהיה על ידם

[אָבער] אָן דעם גייט עס נישט!

נאָר מיטן כֹּחַ הַתּוֹרָה!

איז דען פארהאנגן אַ גרעסער מינות ואפיקורסות ווי חלילה אַז מ'קלערט חלילה
 אַז ס'איז פארהאנגן אַ גאולה 'אַנעם כֹּחַ הַתּוֹרָה', און גאָר [דעם] וואָס ס'איז דער
 היפוך [התורה]. ווי קען מען גאָר דאָס קלערן?!

הַצְלַחַת עוֹלָם הַזֶּה האָט מען געגעבן פאַר רשעים, [והצליחו לעת עתה בהפקת זממם].
 אָבער די "גאולה" איז נישט פארהאנגן [שתהיה ע"י רשעים].
 אדרבה [הם המעכבים ומרחיקים את הגאולה].

פ

ישוב קושיא

המצרים בראותם שבני ישראל יש להם מסירת נפש על הקרבן פסח, וששמחת ישראל הוא על כח התורה והמצוה,
 בידעם כי ע"ז יזכו להגאולה, על כן רצו גם הם להשתתף בזה כדי שיוכלו למנוע ולבטל בזה את הגאולה
 איבערדעם קען זיין, דאָס איז די זעלבע זאך, וואו קומט עפעס די מַצְרִיִּים [שירצו
 לאכול מהקרבן פסח].

[אמנם] די מצריים האָבן דאָך געוואָלט אַריינכאַפן אידן.

פריער האָבן זיי געהאַרעוועט אויף עבודה זרה די זעלבע [להכשיל את ישראל בע"ז],
 וגם עתה [האָבן זיי נישט געקאָנט צוקוקן מ'זאָל שְׁחַטֵּן דעם קרבן פסח, דאָס איז דאָך
 אַ ביטול פאַר זייער עבודה זרה].

זיי האָבן אָבער געזען אַז אידן האָבן מסירת נפש און מ'שְׁחַט דעם קרבן פסח, און
 וויאזוי זיי שְׁחַטֵּן תּוֹעֲבַת מִצְרַיִם לְעִינֵיהֶם, און זיי האָבן נישט מורא פֶּן יִסְקָלְנוּ, ווייל
 "דער" כח וועט זיי ברענגען אַ גאולה. האָבן זיי [די מצריים] זיך מְתַלֵּשׁ געווען, האָבן
 זיי שוין גאָר אויך געוואָלט טון מִצְוָה.

זיי האָבן געזען [אַז] די שמחה פון אידן שטאַמט פון "תורה ומצות", האָבן זיי
 זיך אויך מְתַלֵּשׁ געווען אין דער מצוה, [כדי] אַזוי אַרומער זאָלן זיי שטערן [הגאולה].

פא

וכמו שמצינו בבית שני שצרי יהודה ובנימין רצו לסייע בבנין המקדש, בכוונה למען 'תחבטלו' מלאכת הבית על ידיהם
אזוי ווי ס'איז געווען ביים בית [שני], אזוי ווי ס'שטייט דאך ביים בית שני, האָבן
זיי דאך אויכעט געוואָלט העלפן [בבנינו בכדי לעכב הדבר].
שטייט אין פסוק^ל, אַז זיי [צרי יהודה ובנימין] האָבן אויך געוואָלט העלפן 'בויען',
ווייל אזוי אַרומער האָבן זיי געהאַט אַ דרך עס צו 'מבטל' זיין.
אזוויי ס'שטייט דאָרטן אין פסוק. האָט ער [זרְבָבֶל] געענטפערט: לֹא לָנוּ וְלָכֶם
לְבָנוֹת אֶת בֵּית אֱלֹהֵינוּ.

פב

וכענין הזה קרה גם בדורינו, שהם"מ ראה איך שמשחקים לגאולה ולאריץ ישראל ומקום המקדש, על כן
התלבשה עצמה הסטרא אחרא בענין חיבת ארץ ישראל, כדי לעכב בזה את הגאולה, וכמו שרצו המצריים לעשות
ביציאת מצרים
אזוי איז עס אויכעט בעוה"ר, [כיי דעם] וואָס ס'האָט 'אונז' באַטראָפן [בדור הזה].
אַז אידן זענען מִשְׁתַּקֵּק אויפֿן מָקוֹם הַקֹּדֶשׁ, אויפֿן מָקוֹם הַמִּקְדָּשׁ, אויפֿן אָרֶץ
הַקְּדוּשָׁה. [וואָס] דאָרט איז געוועזן דעמאָלטס^ט דער מָקוֹר הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת.
און וואָס האָט געטון די סטרא אחרא, דער ס"מ?
זיי האָבן זיך מִתְּלַבֵּשׁ געווען [בלבוש זה של חיבת "ארץ ישראל"]. זיי האָבן גאָר
געזאָגט זיי ווילן אויך פונעם קרבן פסח.

פג

אזוי ווי די מצריים האָבן געזאָגט 'פֶּאֶר' די גאולה, זיי האָבן זיך געוואָלט משתתף
זיין אין קרבן פסח, ווי דער מדרש זאָגט, און מיט דעם זאָלן זיי עס 'מבטל' זיין.

פד

ישוב קושיא ג

אבל במצרים שידעו ישראל שהם צריכים רק לבח התורה והקדושה, וכו' ע"י משה ואהרן, שהקב"ה גילה להם
ואמר שלא יוכלו המצריים לאכול מן הפסח, כי "בשמחתו" לא יתערב זר, ועי"ז ניצלו מידם וזכו להגאולה
און אידן זענען אָבער ראוי געווען, ס'איז געווען משה ואהרן אין דור. [ולכן]
הקדוש ברוך הוא האָט געזאָגט "בְּשִׂמְחָתוֹ לֹא יִתְעַרֵּב זָר", כֹּל בֶּן נֹכַר לֹא יֵאָכֵל בּוֹ.
ממילא איז מען ניצול געוואָרן, האָט דער בורא כל עולמים געהאָלפן און מ'איז
אויסגעלייזט געוואָרן [ולא נתאחר עוד הגאולה ע"י תחבולות המצריים].
[ווייל] ס'איז געווען לִב יוֹדֵעַ מֵרַת נִפְשׁוֹ, אידן האָבן געשפּירט וואָס זיי פעלט, [אז]
ס'פעלט דער כח הקדושה. ממילא איז געווען וּבְשִׂמְחָתוֹ לֹא יִתְעַרֵּב זָר, כֹּל בֶּן נֹכַר לֹא
יֵאָכֵל בּוֹ.
[וממילא מיושב למה אמרו להם הטעם של "ובשמחתו" לא יתערב זר, כי הכוונה על כל ענין
הגאולה שרצו להשתתף בה, ועל זה ענו שלא יתערב זר בזה].

^ל בספר עזרא כתוב בבנין הבית שני שהיתה שמחה גדולה, וכתוב שם (ג, יא): וַיִּעֲנוּ בְּהִלָּל וּבְהוֹדֹת לֵה' כִּי טוֹב
כִּי לַעֲלֹם חֲסִדוֹ עַל יִשְׂרָאֵל, וְכָל הָעָם הָרִיעוּ תְרוּעָה גְדוֹלָה בְּהִלָּל לֵה' עַל הוֹסֵד בֵּית ה'. ואחר כך נאמר שם (ד, א-
ג) וַיִּשְׁמְעוּ צָרֵי יְהוּדָה וּבְנֵימִין כִּי בָנֵי הַגּוֹלָה בּוֹנִים הֵיכֵל לֵה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, וַיִּגְשׁוּ אֵל זֶרְבָבֶל וְאֵל רָאשֵׁי הָעָבוֹת
וַיֹּאמְרוּ לָהֶם בְּנֵיהֶם עִמָּכֶם וגו', וַיֹּאמְרוּ לָהֶם זֶרְבָבֶל וַיִּשׁוּעַ וְשָׂאֵר רָאשֵׁי הָעָבוֹת לִישְׂרָאֵל לֹא לָכֶם וְלָנוּ לְבָנוֹת בֵּית
לֵאלֹהֵינוּ. - ופירש"י שם: צָרֵי יְהוּדָה וּבְנֵימִין. הם העכו"ם אשר הושיב סנהדרין בארץ ישראל. בְּנֵיהֶם עִמָּכֶם. היו
אומרים כך, למען 'תחבטלו' מלאכת הבית על ידיהם, שלא לבנות עוד.

^ט טרם שעלו הרשעים האפיקורסים לשם.

פה

הקדמה לישוב קושיא ו

איבערדעם זאגט ער [במדרש], לקיים מה שנאמר מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישאל.

פו

בווהר הקדוש מבואר דמצרים היה קליפה גדולה, שידעו גם ללמוד תורה

א פלא.

אין זוהר הקדוש זעט אויס אויף די מצריים, אז זיי זענען געווען א גרויסע קליפה, זיי האבן גאר געלערנט, בעצם האבן זיי געלערנט תורה אויך. זאגט דער זוהר^פ, און דער תיקונים זאגט^{פא} [על הפסוק] (שמות א, יד) וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בְּעִבְדָּה קָשָׁה, זה קושיא. בחמר, זה קל וחומר. ובלבנים, זה ליבון הלכה. בפרך, זו פירכא. אזוי שטייט דאך אין תיקונים.

פז

וביתר ביאור מבואר זה במאור עינים, שהתורה עצמה והדעת היה שם בגלות במצרים, אף טרם שירדו ישראל לשם, ולכן הוצרכו ישראל לילך למצרים, כדי להוציא את התורה והדעת מידי קליפת מצרים

א פלא, דער מאור עינים זאגט אין פרישת שמות^{פב}, טייטשט ער [לשון הפסוק בפרשתן] בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו למען שתי "אותותי" אלה בקרב, אז

^פ בווהר הקדוש (ח"א דף כז): כגונא דא אמרו מארי מתניתין, וימררו את חיייהם בעבדה קשה, בקושיא, בחומר בקל וחומר, ובלבנים בלבון הלכתא. ובכל עבודה בשדה דא ברייתא. את כל עבודתם וגו' דא משנה. [נוע"ע בווהר ח"א דף קנג. ודף רכט:].

^{פא} בתיקוני זוהר (דף מד): ורזא דמלה, וימררו את חיייהם בעבדה קשה וגו', דא קושיא, בחומר דא בקל וחומר, וקא אוקמהו.

ועוד שם (דף קמו): ודא איהו מחלקת וקושיא, ועלה אתמר וימררו את חיייהם בעבדה קשה, ודאי דא איהו קושיא, בחומר דא קל וחומר, דא נחש עקלתון מחלקת וכו', ונחש איהו אזיל בקושיא ומחלוקת, כגונא דגלי ימא, כגונא דא פד חשיב בר נש דאיהו בקושיא ומחלקת לתתא בסיפא דמתניתין, אשכח לה ברישא, וכד חשיב דאיהו ברישא, אשכח לה בסיפא, ולבית פליג באמצעיתא דמתניתין, ויחפרו באר אחרת דא פסיקתא, דתמן פסקי הלכה דאיהו תרוץ, ולא רבו עליה ויקרא שמה רחובות, ואלין פסקין ותרוצין אינון לבנים, דאינון לבון ההלכה, ודא איהו ובלבנים, ובכל עבודה בשדה ודאי דא ברייתא, דעלה אתמר (דברים כב, כז) כי בשדה מצאה וגו', את כל עבודתם זו משנה, שפחה תניינא לברייתא, אשר עבדו בהם בפרך, הכל תלוי עד שיבא אליהו, דא שפחה תליתא דאיהו אקרי עבודה (עיבוד ה').

^{פב} במאור עינים שם: ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך. ודרשו בש"ס (סוטה יא. לגירסת הע"י) בפרך, בפירכא. ונקדים פסוק ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו וגו' למען שתי אותותי גו'. דנודע סוד גלות מצרים הוא כי הדעת היה בגלות, שלא ידעו כלל מהבורא ב"ה ומתורתו וכו', כי התורה אף שלא ניתנה קודם המבול, מכל מקום היתה גם בזה העולם, כי כח הפועל בנפעל, רק שלא ניתנה בלבושין כמו אחר מתן תורה שנתלבשה בלבושין (כמו) [במן] זה העולם, והיו יחידי סגולה שהיו מקיימים התורה כמו שהיא במרום, מחמת שהיו משיגים אותה במוחזין גדולים שהיה להם, עד שהיו משיגים את פנימיותה האמיתי כמו שהיתה מקודם שניתנה, כמו מתושלח וחנוך ואדם הראשון שהיו לומדי תורה כנודע.

ובדור המבול היו רשעים גדולים, עד שהפסיקו את העולם עם הפועל שהיא התורה מן הבורא ברוך הוא, על כן כשנפסק העולם והתורה משרשם, על כן חרב העולם באותו זמן והיה מבול. ולהיכן הפילו את התורה, בקליפת מצרים. על כן בא הדעת בגלות, כנודע שהתורה היא בחינת דעת.

על כן הוצרכו ישראל לירד למצרים, להעלות את התורה שנפלה בקליפת מצרים, כמו שכתוב בווהר הקדוש ויעבדו מצרים את בני ישראל בחמר דא קל וחומר ובלבנים דא ליבון הלכתא בפרך דא פירכא וכו', וזהו ממש התורה שהיתה ביניהם הוציאו ישראל עם כל בחינותיה, כי כל זה הוא בחינת התורה, כמו שמצינו בגמרא פריך רב אחאי (ע"י תוספות כתובות ב: ד"ה פשטי), כי כל אחד כפי בחינת נשמתו תפס לעצמו אחד מבחינות התורה, וכן בשאר מדות התורה כגון קל וחומר וכיוצא, עד שהעלו את אותיות התורה מעומק קליפות מצרים, ואז כשיצאו יכלו לקבל התורה בשלשה חדשים, וזהו ויצלו את מצרים (בא יב, ל) כנודע.

דער דעת תורה איז אריינגעפאלן [בגלות, און] איז געווען אין מצרים. ער פאררופט זיך אויך אויף 'דעם' תיקונים, [ונכתב כן] דאָרט איז געווען דער "דעת" [בגלות] אין מצרים, ס'איז דאָך געווען יחידי סגולה [וואָס] האָבן געלערנט די תורה [עד שלא ניתנה], און דערנאָך איז אריינגעפאלן דער כח התורה אין "מצרים", האָבן אידן געמוזט גיין קיין מצרים, אַז זיי זאָלן עס אַרויסנעמען פון זיי. [וזהו למען שתי "אותותי" אֵלָה בְּקִרְבּוֹ, פירוש למען "אותיות התורה" שְׁשֵׁתִי בקרבן].

און נישט נאָר - זאָגט ער - וויאָזוי אַן אַנדערס מאָל [בשאר גליות] וואָס מ'איז אין גלות "דער מענטש" [והז' מדות], נאָר דעמאָלטס איז געווען טאַקע דער "דעת" אין גלות, [ואפילו] נאָך איידער "אידן" זענען געקומען אַהיין²⁰, [ולכן] האָבן אידן געמוזט קומען אַהיין און עס אַרויסשלעפּן פון זיי. אַ פלא.

פח

ורואן מזה שכח התורה היה בשביה במצרים באיזה בחינה, וזה היה כח המצריים. והוא כעין דוגמת מה שיש ענין של "תלמידים שאינם הגונים", שמוציאן דרשות התורה לידי דופי ח"ו

זעט אויס אַז ביי זיי [די מצריים] איז טאַקע געווען [התורה בשביה אצלם]. אַזוי ווי ס'איז פאַרהאַנדן אַמאָל תלמידים שאינם הגונים, [שעליהם אמרן] [חולין קלג]. כאילו זורק אבן לְמַרְקוּלִים, כל הלומד לתלמיד שאינו הגון. [שדרכם הוא] מ'נעמט טאַקע [ראיות], מ'כאַפט אַן בחינות פון די תורה הקדושה, אויף היפוך האמת. זעט אויס דאָס איז געווען דער כח פון די מצריים, אויך דאָס געווען. אַזוי ווי ס'איז מבואר בפירוש אין מאור עינים פרשת שמות, און אַזוי זעט אויס אין תיקונים אויכעט, אַז דאָס איז טאַקע געווען.

פט

ולכן מובן גם מה שרצו המצריים להתלבש בלבושים דמיון, ולאכול מן הפסח, כדי שיוכלו להכשיל את ישראל. אלא שהקב"ה הצילנו מידם ואמר כל בן נֶכֶד לא יאִכֵּל בו

איבערדעם, אַז זיי האָבן פאַרשטאַנען [דענין הגאולה תלוי בכח המצוה, על כן] כאַטשיג זיי האָט עס וויי געטון אַז זיי [די אידן] האָבן אַ מצוה פון קרבן פסח [והם שוחטים את אלהיהם], האָבן זיי זיך מַלְבֵּש געווען אין אַ לבוש פון אַ "מצוה", פון קרבן פסח, [כדין] אַזוי אַרומער מכשיל צו זיין את ישראל. אָבער דער בורא כל עולמים האָט זיי אָבער מציל געווען [לישראל מידי המצריים].

על כן אמר הוא יתברך בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו למען שתי "אתתי" אֵלָה בְּקִרְבּוֹ, פירוש צריך שתבוא אל פרעה, למען "אותיות התורה" ששתי בקרבן, וצורך עתה להעלותן ולהוציאן, על כן הכבדתי את לבו והבן. [אותותי לשון אותיות]. וזהו שאמרו בגמרא גם כן בפרק דא פירכא, פירוש בחינת פירכא כאמור. והנה אחר יציאת מצרים שהוציאו הדעת מהגלות, אף שיש גלות, מכל מקום אין הדעת בגלות, כי אם לתועים גמורים הכופרים במציאות, אבל לרוב העולם אין בגלות כי אם המדות, דהיינו אהבה ויראה והתפארות ואינן המדות, כי הכל יודעים שיש מציאת הקל יתברך שמו, ויש להם דעת כל אחד לפי בחינתו, אך המדות מתלבשים בגלות וכר'.

²⁰ והיינו עוד מזה דור המבול, שהרשעים שבדור המבול הם הפילו התורה לקליפת מצרים. וכמו שמבואר עוד בלשון המאור עינים שם בסוף הפרשה, שחזר על ענין זה בקצרה, וז"ל: כמבואר בדברינו הקדומים, כי הרשעים שבדור המבול הפילו בחינת התורה והמחשבה למקום קליפת מצרים, שעל ידי זה הוצרכו ישראל להיות שם ולברר הניצוצות ולייחדן כמקודם. [ועיי' שביאר בזה דלכן אין בימי אברהם כתיב (לך יב, י') 'וַיֵּרֶד' אַבְרָם מִצְרָיִמָה, שכשהלך למצרים היה לו ירידה מדרגתו].

צ

ישוב קושיא ו

ולזה אמרו במדרש על זה, לקיים מה שנאמר מניד דבריו ליעקב חקיו ומשפטי לישראל "לא עשה בן לבל גוי", כי ע"י מה שלא הניחו המצרים לאכול מן הפסח, ע"ז זכו לגאולת מצרים, ולהוציא כח התורה מירי הגלות אצל המצרים

איבערדעם זאגט ער, פֿל בֿן נֶכֶד [לא יאכל בו], לקיים [מה שנאמר] מְגִיד דְּבָרָיו לְיַעֲקֹב חֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו [לְיִשְׂרָאֵל] "לא עשה בן לבל גוי", מ'האט אַרויסגענומען פון זיי דעם "כח התורה". [ווייל] מיט דעם וואָס מ'האט זיי נישט געלאָזט קיין טייל נעמען אינעם קרבן פסח, האָט עס געברענגט די גאולה, אַז מ'איז פון זיי אַרויס, [וממילא כשיצאו משם] האָט מען פון זיי אַרויסגענומען דעם "כח התורה".
דעם זאָגט דאָ דער מדרש.

[אַז] איבערדעם איז מען פון זיי ניצול געוואָרן, דער בורא כל עולמים האָט געהאַלפֿן.

צא

היוצא מזה לענין מצב דורינו:

איבערדעם איז דאָך 'דאָס' דאָס אַרגסטע, ווען זיי [הרשעים] זענען זיך מַתְלַבֵּשׁ אין אַ לְבוּשָׁא דְּמַצְוָה^מ. [ונכמו שעושים בדורינו בלבוש חֶבֶת הָאֶרֶץ, מצות ישוב ארץ ישראל, וכדומה]. אָבער חֲחִי יִתֵּן אֵל לְבוֹ (קהלת ז, ב), אַז מ'זאָל זיך נישט פּאַפֿן. [כי] בעונינו הרבים רַבִּים חֲלָלִים הִפְלִיחַ וַעֲצִמִים כָּל הָרִגְיָה (משלי ז, כו), [מה שנתפתו מלבושי מצות כאלו]. איבערהויפט די לעצטע מינוט, דעם לעצטן זמן [סמוך להגאולה, מתגבר הבעל דבר באופנים כאלו]. דעם לעצטן זמן בעונינו הרבים האָבן [זיי] אַסאַך אַויסגעפֿירט, "זיי" האָבן מַעֲכָב געווען די גאולה! אַז ס'איז נישט געווען [עדיין די גאולה] וואָס מ'וואָרט מיר היצטערט אין דעם זמן, [וואָס] כָּכָר הִגִּיעַ עַת דּוֹדִים!
אָבער דער בורא כל עולמים וועט דעך 'דאָך' העלפֿן, ווען ס'וועט קומען די צייט.

צב

המשך ישוב הקישיות בתחלת הפרשה

ישוב קושיא ב

ממכת ארבה נמצאו למדים ענין זה שלא להתפעל אף מנסים בענין הגאולה, ולכן נאמר בו וְלִמְעַן תִּסְפֹּר בְּאֲזֵי בִנְךָ וּבִן בְּנֶךָ, דצריך להשריש זה בלב הבנים שלא לטעות בגאולת שוא

איבערדעם זאָגט ער דאָ באַ אַל פֿרעה פֿי אַני הַכְּבֹדֶתִי אֶת לְבוֹ, האָט מען געוויזן [במכת הארבה] אַז אידן וועלן דורכגיין 'נסיונות' מיט 'נסים'^מ [=נסיונות שעל ידי נסים, ולזה אמר] וְלִמְעַן תִּסְפֹּר בְּאֲזֵי בִנְךָ וּבִן בְּנֶךָ [להשריש בלבם שלא לטעות בגאולת שוא, ושלא להתפעל אף מנסים בענין הגאולה].

צג

וכעין דברי מהר"ל מפראג במעם שפוחזין הדלת בליל פסח כשמוזגין "כוס של אליהו", שהוא כרי להשריש בלב הבנים כי אליהו הנביא צריך שִׁבְא מקודם ולבשר את הגאולה, כדי שלא יטעו בגאולת שוא

ווי דער מהר"ל מִפְּרָאג זאָגט (בהגדה של פסח) פֿאַרוואָס מ'עפֿנט אויף די טיר [בעת מציגת כוס רביעי בליל פסח, אצל שפוך חמתך, ווייל] דער כוס רביעי ווערט אָנגערופֿן כוס של

^מ ווע"ע בענין זה בס"ג שמות תשי"ד (לשון"ק קלג, אות סא-סב).

^מ וכדרך שמבואר לעיל בשם האלשיך הקדוש, בענין מכת הארבה שנאמר בו הַתְּעַלְלֵתִי דפירושו שחקתי.

אליהו, ווייל דער גאַנצער פסח איז דאָך וְהַגְדַּת לִבְנֵי וְכֵן בְּנֵי, [להשריש האמונה בלב הבנים. ולכן] זאָגט ער, דאָרף מען משריש זיין אין די קינדער - אַ פלא זאָגט דאָס דער מהר"ל מִפְּרָג - דאָרף מען מְשָׁרִישׁ זיין אין די קינדער, מ'זאָל וויסן דעם סימן הגאולה, [כדי] מ'זאָל זיך נישט פאַפּן מיט קיין גאולת שקר, זאָל מען וויסן אַז פאַר די גאולה דאָרף קומען אַלְיָהוּ [הנביא לבשר הגאולה, וכמו שנאמר] (מלאכי ג, כג) הִנֵּה אֲנִכִּי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֶת אַלְיָהוּ, איבערדעם אַז מ'זאָל משריש זיין פאַר די קינדער [הסימן של ביאת אליהו, לכן] פותחין הדלת, מ'זאָל וויסן "אליהו ברויך קומען" [פריער], טאַמער האָט מען נישט געזען אַלְיָהוּ'ן זאָל מען וויסן אַלעס איז שקר וכזב^מ.

צד

בעונינו הרבים האָט מען איבערגעלאָזט, [און] געגעבען דעם כח פאַר די סטרא אחרא און פאַר'ן ס"מ [להטעות את ישראל בעניני הגאולה בדברים של שוא ושקר].

צה

וכן צריך להשריש ענין הנלמד ממכת ארבה, שלפעמים נעשה נסים שנראה דהם להצלחת הרשעים, אבל באמת הוא לשחוק מהם ולרעתם. וכי בענין ההגאולה הכל תלוי רק בכח התורה והמצוות לבר ולא במופתים והצלחות איבערדעם דאָ [במכת ארבה] האָט מען געזען, דאָ האָט געוויזן אַז ס'איז גאָר פאַרהאַנדן נסים אויכעט [שנעשים להצלחת הרשעים, וכמו שהיה במכת ברד עם החטה והכסמת], און צום סוף איז עס געווען אַ שְׂחֹק, ס'האָט זיך אויסגעלאָזט פון דעם אַ מַכַּת הָאַרְבֶּה, [לזה אמר במכת ארבה] לְמַעַן תִּסְפֹּר בְּאַזְנֵי בְנֵי, דאָרף מען דאָס דערציילן פאַר דורי דורות, אַז אידן זאָלן וויסן אַז דער עיקר איז נאָר מַגִּיד דְּכִרְיוֹ לַיַּעֲקֹב חֲקִיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל (עיין לעיל אות ז), נאָר דורך חִזְיוֹן הַתּוֹרָה, דורכדעם קאָן זיין אַ ישועה מיט אַ גאולה.

צו

ולכן משה רבינו יהיה גם גואל העתיד, ויבא ביחד עם אליהו, [כי הכל רק בכח התורה, ומשה רבינו הוא מקור התורה] אַזוי ווי מ'האָף מיר בְּקָרֵב. ס'שטייט^מ משה רבינו וועט זיין דער גואל [לעתיד, כי הגאולה תלוי בהתורה, ומשה הוא מקור התורה. און] ער וועט קומען מיט אליהו'ן צוזאַמען^מ. מ'זאָל מיר די זכיה האָבן זיי צו זען בְּקָרֵב.

^מ וז"ל רבינו ביואל משה (א, ז): והנה מהרהר"ל מפראג ז"ל בהגדה שלו כתב בטעם פתיחת הדלת קודם שפוף חֲמַתָּה, ודחה כל הטעמים שפירשו בזה, אלא האריך בטעמא דהך מנהגא, דכיון שבא לעורר אז רחמים ורצון לגאולה שלימה, לפיכך אנו חייבים להודיע לבנינו ולפרסם מה שקבלה בידינו מן הנביאים, שטרם שיבוא הגואל יקדים אליהו הנביא לְבִשֵּׁר הגאולה כמו שהוא בפסוקים, ועל כן זה האות שהוא הגואל. והרי זה יסוד אמת ועיקר גדול לאמונת ביאת המשיח שאנו מצפים עליו, למען לא נפול ברשת איזה משיח שקר. ולפיכך נוהגין כאן לפתוח הדלת לכבודו של אליהו הנביא, וגם למוזג לכבודו כוס מיוחד כוס ישועה של הגאולה, הכל כדי לפרסם בפני בני ביתו ולהודיעם שהגאולה תלוי בביאת אליהו הנביא מקודם לבשר הגאולה, ועיי"ש שהאריך בזה וסיים שהוא טעם נכון וברור מתוק מדבש במנהג פתיחת הדלת. ומבואר בזה דעתו וז"ל, שהסימן הברור לידע אם היא גאולה, הוא מה שאמר הכתוב הנה אנכי שולח לכם את אליה, ואך בזה יתוודע אם היא גאולה, אם נראה שבא אליהו מקודם לבשר הגאולה.

^מ בזוהר חדש (דף ת). הובא באור החיים הק' ריש פרשת תצוה (ד"ה וברוך רמז), וזלש"ק: על דרך מאמר הובא בספר זוהר חדש, כי ד' גלויות של ישראל, כל אחד מהם נגאלו ממנו בזכות אחד, גלות הראשון נגאלו בזכות אברהם אבינו ע"ה, ב' נגאלו בזכות יצחק, ג' בזכות יעקב, והד' תלוי בזכות משה, ולזה נתארך הגלויות, כי כל עוד שאין עוסקים בתורה ובמצוות אין משה חפץ לגאול עם בטלנים מן התורה.

^מ כמבואר בדברים רבה (ז, יז): אמר ליה הקב"ה, משה, חייך שנתת את נפשך עליהן בעולם הזה, כך לעתיד לבא כשאביא להם את אליהו הנביא, שניכם באין כאחת.

מ'זאל מיר נישט חס ושלום נדחה ווערן בעונינו הרבים אינעם תוקף הגלות, אין די גרויסע נסיונות. די גרויסע נסיונות וואָס מ'ווערט מושרש בַּחטאַמט.

צז

ישוב קושיא א

ענין ראשון בהתחלת עניני הגאולה, הוא "תקע בשופר גדול", כדמוכח בגמרא בענין סדר הברכות דשמונה עשרה. ואם כן גם תקיעת שופר של משיח, הוא מסימני הגאולה.

איבערדעם האָט דער בורא כל עולמים געזאָגט [למען תספר באַזני בנך]. דאָ זעה מיר די זעלבע, אַז דער ערשטער סימן איז תִּקְע בְּשׁוֹפֵר גָּדוֹל, נאָך 'פאַר' קיבוץ גְּלוֹיֹת, און פאַר בְּנֵי יְרוּשָׁלַיִם, פאַר'ן מַלְכוּת בֵּית דָּוִד, דער סימן שטייט דאָך אין מסכת מגילה¹, איבערדעם הייבט זיך אָן דער ערשטער [ברכה ביי שמונה עשרה בענין סדר הגאולה]. דאָס ערשטע איז תִּקְע [בְּשׁוֹפֵר גָּדוֹל], וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפֵר גָּדוֹל (ישעי' כז, יג). דעמאָלט דאַרף מען צו וויסן [שהוא גאולה אמת], אַז דאָס קומט מיטן כח התורה.

צח

ולכן במכת ארבה שמשם נלמד להשריש בלב הבנים שלא למעות בנאות שוא, הביא בוהר הקדוש דברי הכתוב אֲשֶׁר־הָעַם יִדְעִי תְרוּעָה, כי גם ענין תרועת קול שופר של משיח, הוא מסימני הגאולה שלא למעות בנאות שוא.

איבערדעם [מביא כאן בוהר הק' דברי הפסוק אֲשֶׁר־הָעַם יִדְעִי תְרוּעָה], ווייל ס'שטייט דאָ לְמַעַן תִּסְפֹּר בְּאָזְנִי בְנֵךְ וּבֵן בְּנֵךְ, [להשריש בלב הבנים] מ'זאל נישט קוקן אויף גאַרנישט, נאָר אֲשֶׁר־הָעַם יִדְעִי תְרוּעָה, וואָס זיי "ווייסן" [אז] "דאָס" איז דאָס ערשטע, [דאָס ערשטע] דאַרף מען הערן שופר של משיח, [ולכן צריך להשריש באזני בןך וכן בנך] זיי זאלן וויסן [אז] ביז מ'הערט דאָס נישט, איז נישט גאַרנישט.

צט

[וממילא] דאַרף מען נאָר האָפֿן צום באַשעפער אויף אַ ישועה, אַז מ'זאל מיר במהרה געהאָלפֿן ווערן.

און מ'זאל מיר די זכיה האָבן דְּבוּק צו זיין באָר תּוֹרָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ. השם יתברך זאל דערלייכטן אידישע הערצער, אין דעם גרויסן חשכות הגלות. השם יתברך זאל במהרה דערפרייען אידישע הערצער.

ק

סיום התורה

מ'קען זאָגן, מ'קען זאָגן על כל פנים אין אַ גרויסע מאָס, מ'זעמיר אין דער בחינה פון לֵב יוֹדֵעַ מֶרֶת נִפְשׁוֹ. יעדנס האָרץ איז צובראָכן, יעדנס האָרץ איז 'דערביטערט'. אַזוי ווי ס'איז געווען אין שעבוד מצרים. [און] אלמלי מ'העט געשפירט מער, מיט מער קדושה, העט מען נאָך מער געשפירט [מֶרֶת נִפְשׁוֹ].

¹ עיין בלשונות רבינו בזה בשבת שלפניו, ס"ג וארא תשי"ג (לשון ק קלד, אות מא-מז).

² בגמרא מגילה (יז:): ומה ראו לומר קיבוץ גלויות לאחר ברכת השנים וכו'. וכיון שנתקבצו גלויות, נעשה דין ברשעים וכו'. וכיון שנעשה דין מן הרשעים, כלו הפושעים, וכולל זדים עמהם וכו'. וכיון שכלו הפושעים מתרוממת קרן צדיקים וכו', וכולל גירי הצדק עם הצדיקים וכו'. והיכן מתרוממת קרנם, בירושלים וכו'. וכיון שנבנית ירושלים, בא דוד וכו'.

אָבער אָבער, אָבער מ'האָפּ מיר במהרה, בְּשִׁמְחָתוֹ לֹא יִתְעַרֵּב זֶר, כֹּל בֶּן נֶכֶד לֹא יֵאָכֵל בּוֹ.

אז דער בורא כל עולמים זאל העלפן אז מ'זאל מיר זיין מובדל ומופרש פון די אלע וואָס זענען קעגן די תורה הקדושה, און אַקעגן השם יתברך.

קא

די ווערן דאָך אָנגערופן (תהלים קלט, כא) מְשֻׁנְאִיף ה'. אַזוי ווי ס'שטייט דאָך אין רמב"ם^{נא} און אין שלחן ערוך^{נב}, [אז] די כופרים און פורקי עול, עליהם אמר דוד המלך הֲלוֹא מְשֻׁנְאִיף ה' אֲשֶׁנָּא וּבִתְקוּמָמִיף אֶתְקוּטִי^{נג}.

קב

מ'זאל די זכיה האָבן מ'זאל זיין מובדל ומופרש פון אַלע שונאי ה', פון די שונאי התורה, פון די "שונאי ישראל" וואָס זיי ווערן אָנגערופן^{נד} [בפסוקים ובדברי חכז"ל]^{נה}. די וואָס זיי האָבן קדושה וטהרה, זאל מיר זוכה זיין [אז] השם יתברך זאל דערפרייען אידישע הערצער.

מ'זאל מיר 'ארויסקומען' פון [דעם] לֵב יוֹדֵעַ מֶרֶת נִפְשׁוֹ, ס'זאל זיין טאַקע "בְּשִׁמְחָתוֹ" לֹא יִתְעַרֵּב זֶר.

מ'זאל די זכיה האָבן מ'זאל מיר זיך פרייען [ווען ס'וועט זיין] צִדִּיקִים יִרְאוּ וַיִּשְׁמְחוּ, וַחֲסִידִים בְּרָנָה יִגִּילוּ (תפלת ימים נוראים).

מ'זאל זיך פרייען מיט די אַלע צדיקים ווען זיי וועלן אויפשטיין ביי ביאת המשיח, אליהו ומשה, און די אַלע צדיקים 'ארום'^{נו}. וואָס מ'וועט זוכה זיין, וואָס מ'קען זיך גאָרנישט אויסמאַלן אויף וואָס פאַר אַן אופן, און אויף וואָס פאַר אַ בחינה.

קג

[קושיא ח]

איבערדעם, דער פסוק הייבט אָן לִיל שְׁמֵרִים הוּא לֵה, זאָגט רש"י, "הקדוש ברוך הוא" איז שוֹמֵר וּמִמְתִּין אויף 'דער נאכט'. שְׁמֵרִים לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, [זאָגט רש"י] משומר ובא מן המזיקין.

^{נא} ברמב"ם (הל' אבל א, י): וכן האפיקורוסין והמומרין והמוסרין, כל אלו אין מתאבלין עליהן, אלא אחיהם ושאר קרוביהם לובשין לבנים ומתעטפים לבנים ואוכלים ושותים ושמים, שהרי אבדו שונאיו של הקב"ה, ועליהם הכתוב אומר הֲלוֹא מְשֻׁנְאִיף ה' אֲשֶׁנָּא.

^{נב} בשלחן ערוך (יו"ד שמה, ה) נפסק להלכה כדברי הרמב"ם דלעיל, שאין מתאבלין עליהם אלא אוכלים ושותים ושמים. וכתב שם הטעם בש"ך (ס"ק ט): על שאבדו שונאיו של מקום, דכתיב (משלי יא, י) בְּאֵבֶר רָשָׁעִים רָנָה.

^{נג} מלשון הגמרא שבת (קטז): ספרי מינין אין מצילין אותם מפני הדליקה וכו'. אמר רבי טרפון וכו' אם יבאו לידי שאני אשורף אותם ואת האזכרות שבהן וכו'. אמר רבי ישמעאל קל וחומר, ומה לעשות שלום בין איש לאשתו, אמרה תורה שְׁמִי שנכתב בקדושה ימחה על המים, הללו שמטילין קנאה ואיבה ותחרות בין ישראל לאביהן שבשמים, על אחת כמה וכמה, ועליהם אמר דוד הֲלוֹא מְשֻׁנְאִיף ה' אֲשֶׁנָּא וּבִתְקוּמָמִיף אֶתְקוּטִי תְּכִלִּית שְׁנָאָה שְׁנֵאתִים לְאוֹיְבִים הָיוּ לִי.

^{נד} ולא כמו שנקרא היום בפי אנשי העולם, שאותן היראים הלוחמים נגד שונאי ה', מכנים אותם בשם 'שונאי ישראל', וד"ל.

^{נה} ועיין עוד ברש"י (בהעלותך י, לה) וַיִּנְסוּ מְשֻׁנְאִיף. אלו שונאי ישראל, שכל השונא את ישראל שונא את מי שאמר והיה העולם שנאמר (תהלים פג, ג-ד) וּמְשֻׁנְאִיף נִשְׁאָר רֹאשׁ וּמִי הֵם עַל עֲמָךְ יַעֲרִימוּ סוֹד. (וע"ע ברש"י בשלח טו, ז).

^{יו} על דרך הפסוק (ישעי' מט, יח) שְׂאִי 'סְבִיב' עֵינֶיךָ וְרָאִי כֻלָּם נִקְבְּצוּ בְּאוֹ לֶךְ.

קד

למה שינה רש"י פירושו בסיפא מברישא, הלא גם בסיפא יכול לפרש שבני ישראל ממתונים ומצפים על הגאולה לכאורה שְׁמֵרִים לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, [שמפרש] אַז "אידן" זענען אָפּגעהיטן, [היה יכול לפרש גם כן כמו ברישא, דפירושו הוא שבני ישראל שומרין "ומצפין" לליל הגאולה]. וואָס איז ער מְשַׁנֵּה דאָ אָט די סיפא פון די רישא.

קה

ישוב קושיא ח

ברישא דמייירי מן הקב"ה מפרשו מענין צְפִיָּה [תְּקוּהָה, כי הקב"ה יודע רגע הגאולה וּמְצַפֶּה עַל זֶה. אבל בסיפא דמייירי מישראל, מפרשו באופן שהכתוב מזהיר את ישראל שצריכין לשמור עצמן מן המזיקין, שלא יתפתו אחריהם לטעות בגאולת שוא נאָר ער הייבט עפעס אָן רש"י מיט דעם, [בענין האמור, להזהיר את ישראל שלא לטעות בגאולת שוא].

[ולכן מפרש הפסוק כך]. דער בורא כל עולמים ווייסט די רגע פון די גאולה, ער איז שוֹמֵר וּמְמַתֵּן [על אותה רגע].
און אידן ווייסן דאָך נישט, לִיכָא לְפֻמָּא לֹא גְלִיָּא (זוהר חדש בראשית), די גאולה איז דאָך מכוסה.

נאָר וואָס דען, ס'איז משומר ובא מן המזיקין, ביז דערווייל, [צריכין "בני ישראל" לשמור עצמם] פון די "מזיקים", די כוחות הטומאה וואָס פאַרלייגן זיך [להטעות את ישראל בענין הגאולה, כדי לעכבו בזה].

איבערדעם משומר ובא איז 'פֶּאָר' די גאולה, [שצריכין 'לשמור' עצמם] פון די אַלע וואָס פאַרלייגן זיך אויף אידן, און אויף דער כח פון השפעת הקדושה¹².

קו

ברכת הקודש

הָשֵׁם יִתְבָּרַךְ יְרַחֵם עַל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, אַז מ'זָּאָל די זכיה האָבן מ'זָּאָל זיך מדבק זיין אין אמת.

הקדוש ברוך הוא זאָל מקבל זיין פון אידישע קינדער:
די שטיקעלע ניצוצין, דעם ניצוצין, דעם 'ניצוצ' התשובה' וואָס אידן האָבן אין זיך.
דעם 'ביסל' צובראָכנקייט.
דעם ביסל השתוקקות וואָס מ'האָפט, וואָס מ'האָפט אַז מ'זָּאָל דבוק זיין אין די תורה הקדושה, און אין שורש הקדושה.

מ'זָּאָל די זכיה האָבן אַז מ'זָּאָל אין די טעג טאַקע פון די ימי השובבי"ם, זאָל מען די זכיה האָבן מ'זָּאָל מתקן זיין, פאַררעכטן אינאיינעם.
מ'זָּאָל זיך מְדַבֵּק זיין אין השם יתברך.
במהרה יָאֵר ה' פָּנָיו אֲלֵינוּ.
מ'זָּאָל מיר זוכה זיין צו די גאולה וישועה שלימה, מיט התרוממות קרן התורה וישראל, בהתגלות כבוד שמים עלינו, במהרה בימינו אמן.

¹² זיין קרוב לזה באורך בס"ג בא תשכ"ב.

